

LASTENTARHANOPETTAJIEN AJATUKSIA LASTENSUOJELUILMOITUKSESTA SEKÄ PÄIVÄKODISTA LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKITOIMENA

Minna Auvinen
Mira Laurikainen

Opinnäytetyö
Lokakuu 2012

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) AUVINEN, Minna LAURIKAINEN, Mira	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 01.10.2012
	Sivumäärä 64+4	Julkaisun kieli suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi LASTENTARHANOPETTAJIEN AJATUKSIA LASTENSUOJELUILMOITUKSESTA SEKÄ PÄIVÄKODISTA LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON TUKITOIMENA		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HINTIKKA, Timo KIISKILÄ, Taja		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää lastentarhanopettajina työskentelevien henkilöiden kokemuksia ja käsityksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Tavoitteenamme oli myös tutkia sitä, millä tavalla päiväkodissa tehdään yhteistyötä perheiden ja muiden tahojen kanssa sekä tutkia päiväkodin roolia ennaltaehkäisevänä toimijana. Tutkimuksen tavoitteena oli myös saada haastateltavat sekä heidän muu työyhteisönsä ajattelemaan aihetta syvemmin sekä kiinnittämään huomiota omiin sekä toisten työskentelytapoihin ja ajatuksiin lastensuojeluilmoitusta kohtaan.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tutkimukssamme haastattelimme kuutta lastentarhanopettajaa neljästä eri päiväkodista. Tutkimukssamme haastateltavien vastauksia käsiteltiin taustatietojen lisäksi kolmessa eri teemassa. Teemat olivat lasten ja heidän perheidensä ongelmien havaitseminen ja niihin puuttuminen, lastensuojeluilmoitus ja ilmoitusvelvollisuus sekä päiväkotit lastensuojelun avohuollon tukitoimena.</p> <p>Tutkimuksemme osoittaa päiväkodin olevan suuressa roolissa havaitsemaan lasten ja perheiden ongelmia varhaisessa vaiheessa. Luottamuksellisen ja avoimen vuorovaikutussuhteen luomisen koettiin olevan avainasemassa kasvatuskumppanuutta rakentaessa. Tutkimuksen myötä oli huojentavaa huomata työntekijöiden nopea puuttuminen huolta herättäviin tilanteisiin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Varhaiskasvatus, päiväkotit, päivähoito, lastensuojelu, lastensuojeluilmoitus, ennaltaehkäisevä lastensuojelu		
Muut tiedot		

Author(s) AUVINEN, Minna LAURIKAINEN, Mira	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 01102012
	Pages 64+4	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title KINDERGARTEN TEACHERS' THOUGHTS ABOUT CHILD WELFARE REPORTING AND DAY CARE CENTERS AS A SUPPORT IN CHILD WELFARE		
Degree Programme Degree Programme in Social Care		
Tutor(s) HINTIKKA, Timo KIISKILÄ, Taja		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The aim of the study was to examine kindergarten teachers' experiences and perceptions related to child welfare reporting. Another aim to study the cooperation between families and other parties as well as study the role of day care as a preventive actor. The aim of the study was also to make the interviewees and their colleagues think about the topic deeper and pay attention to their own and others' way of working and thoughts about child welfare reporting.</p> <p>The study was carried out as qualitative research in which semi-structured theme interviews were used as the methods of data collection. Six kindergarten teachers from four different day care centers were interviewed. In addition to background information, the answers were categorized in three different themes. The themes were the perception of children's and their families' problems and the ensuing intervention, the obligation of child welfare reporting and day care as a support actor in child welfare.</p> <p>According to the study, childcare centers have a major role in detecting children's and their families' problems at an early stage. The interviewees stated confidence and open discussion as playing a big role in building educational partnership. Based on the results of the study, it was a relief to notice the employees' quick response to worrying situations.</p>		
Keywords Early childhood education, day care center, day care, child welfare, child welfare report, preventive child welfare		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 VARHAISKASVATUS.....	4
2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavia linjauksia	6
2.1.1 Laki lasten päivähoidosta	6
2.1.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	7
2.1.3 YK:n lapsen oikeuksien sopimus.....	9
2.2 Päiväkoti varhaiskasvatuksen toteuttajana	9
3 LASTENSUOJELU.....	12
3.1 Lastensuojelulaki.....	17
3.2 Lastensuojeluilmoitus.....	19
3.2.1 Ilmoitusvelvollisuus.....	20
3.2.2 Menettely.....	22
3.2.3 Anonymiteetti.....	25
4 ENNALTAEHKÄISEVÄ LASTENSUOJELUTYÖ PÄIVÄKODISSA	25
4.1 Kasvatuskumppanuus.....	27
4.2 Moniammatillinen yhteistyö.....	29
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	32
5.1 Tutkimuksen tavoite sekä tutkimustehtävät	32
5.2 Tutkimusmenetelmä ja kohderyhmä	33
5.3 Tutkimusaineiston keruu ja analyysi	34
5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	36
6 TULOKSET	37
6.1 Taustatietoja haastateltavista	38

6.2	Lasten ja heidän perheiden ongelmien havaitseminen ja niihin puuttuminen	39
6.3	Lastensuojeluilmoitus ja ilmoitusvelvollisuus	45
6.4	Päiväkoti lastensuojelun avohuollon tukitoimena	48
6.5	Haastattelun herättämiä ajatuksia aiheesta	51

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA 52

7.1	tutkimustulosten tarkastelua	53
7.2	Ammatillinen kasvu ja opinnäytetyö prosessina	56
7.3	Jatkotutkimusaiheita	58

LÄHTEET..... 60

LIITTEET 65

Liite 1:	Lomake työntekijöiden suostumuksesta yhteistyöhön	65
Liite 2:	Haastattelurunko	66

1 JOHDANTO

Päivähoidon katsotaan Suomessa olevan korkeatasoista ja sen katsotaan tuottavan hyvinvointia sekä lapsille, heidän perheilleen että myös koko yhteiskunnalle. Päivähoito ei ole pelkästään lapsista huolehtimista silloin, kun vanhemmat käyvät töissä, vaan päivähoito toimii myös hyvin ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 102.)

Subjekttiivinen päivähoito-oikeus on lujittanut perheiden oikeutta saada lapselleen hoitopaikka sekä osallistua varhaiskasvatukseen. Tätä kautta myös perheiden mahdollisuudet saada tukea kasvatustyölleen on lisääntynyt. Koti ja päivähoito tuodaan kasvatuskumppanuuden avulla lähelle toisiaan. Varhaiskasvatuksen työntekijät osallistuvat lapsen päivittäiseen hoitoon ja kasvatukseen yhdessä vanhempien kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20.)

Opinnäytetyömme aiheessa yhdistyvät sekä varhaiskasvatus että lastensuojelu. Molemmat aiheet kiinnostavat meitä ja sen vuoksi halusimmekin yhdistää nämä opinnäytetyöhömmme. Aiheen valintaan vaikutti aiheen monipuolisuuden lisäksi myös sen ajankohtaisuus. Koemme, että aihe on hyvin ajankohtainen ja myös melko vähän tutkittu, mikä lisäsi kiinnostustamme aihetta kohtaan.

Aiheesta tekee tutkimisen arvoisen mielestämme aiheen ajankohtaisuus. Aihe on ollut paljon esillä ja lastensuojeluilmoituksen tekeminen jakaa usein mielipiteitä. Koemme, että päiväkotitoiminnan ohella on todella tärkeässä osassa havaitsemaan lapsen hyvinvointia ja on mielestämme myös tärkeää, että päiväkotihenkilökunta osaa sekä uskaltaa puuttua asiaan mikäli havaitsee epäkohtia lapsen kehityksessä ja kasvatuksessa.

Tutkimuksemme kohdehenkilöt työskentelivät neljässä Keski-Suomessa sijaitsevan kunnan eri päiväkodissa. Päiväkotien nimiä emme mainitse opinnäytetyössämme anonymiteetin säilyttämiseksi.

2 VARHAISKASVATUS

Päivähoito on suuressa roolissa lapsen hyvinvoinnin sekä perheiden ongelmatilanteiden havaitsemisessa ja niihin puuttumisessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastojen mukaan yksivuotiaista lapsista noin 30 prosenttia on päivähoidossa ja viisivuotiaista jo noin 78 prosenttia (THL 2011). Vaikka kaikki perheet ja lapset ovat varhaiskasvatuksessa erilaisia, on tavoite kuitenkin kaikille sama: hyvinvoiva lapsi. Lapsilähtöisessä kasvatuksessa lapsuuden turvaaminen lapselle on kasvattajan tärkein tehtävä. Lapselle tulisi taata myös kasvurauha. Läheiset ihmissuhteet, vuorovaikutus sekä huolehtivat aikuiset ovat myös rakennusaineita hyvään lapsuuteen. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 8.) Monimuotoisena toimintana laadukas varhaiskasvatus edellyttää myös eri tahojen yhteistyötä. Eri tahojen välisen yhteistyön keskeisimpänä tavoitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen huolestuttaviin tilanteisiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 10.)

Kunnat ovat velvoitettuja päivähoitolain ja –asetuksen toimesta järjestämään päivähoitoa kaikille alle kouluikäisille lapsille katsomatta vanhempien työssäkäyntiin tai varallisuuteen. Kuntien budjeteista suuri menoerä menee juuri päivähoitoon järjestämiseen. Perhe itse maksaa lapsensa hoidosta kunnalle hoitomaksun, joka määräytyy perheen tulojen ja koon mukaan. Pienituloisten perheiden kohdalla hoitomaksua ei peritä lainkaan. Päivähoidon kokonaiskustannuksista noin 15 prosenttia katetaan juuri näillä perheiltä perittäviltä asiakasmaksuilla. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 100.)

Päivähoidon, kuten myös päiväkotien, perustehtävä voidaan ajatella joko suppeammalla tai laajemmalla määrittelyllä. Suppeampi määrittely pitää sisällään päivähoidon perustehtävinä lasten kasvatuksen, hoidon sekä opetuksen. Rajaa näiden välille on kuitenkin hankala vetää, sillä päivähoidon toiminnassa nämä kaikki alueet voivat olla samanaikaisesti läsnä. Laajemmassa määrittelyssä näiden lisäksi päivähoidon perustehtäviin kuuluvat yhteistyö perheiden kanssa sekä verkostotyö ja lastensuojelun tukitoimi. Lasten hoito voidaan jakaa edelleen kahteen osaan, perushoittoon sekä hoivaan. Perushoito taas pitää sisällään esimerkiksi lapsen ulkoilusta, siisteydestä, läheisistä sekä turvallisista ihmissuhteista, ravinnon ja unen saannista sekä vaatetuksesta huolehtimisen. (Koivunen 2009, 11–12.)

Päiväkoti ei ole ainoa päivähoidon muoto. Muita päivähoidon muotoja ovat perhepäivähoito, ryhmäperhepäivähoito ja leikkikenttätoiminta sekä avoin päiväkotitoiminta. Avoimella päiväkotitoiminnalla tarkoitetaan sitä, että vanhemmat lapsineen toimivat yhdessä päiväkodin tiloissa päiväkodin aukioloaikoina. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 101.) Tällaisesta esimerkkinä kerhotoiminta. Myös seurakuntien kerhotoimintaa voidaan pitää yhtenä päivähoidon muotona (Karila & Nummenmaa 2001, 12).

Päivähoidon tavoitteet

Päiväkotejakin koskevat päivähoidon tavoitteet on määritelty Päivähoitolain ja –asetuksen (Päivähoitolaki 2a §) mukaan seuraavanlaisesti:

”Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö (L 19.1.1973/36).”

”Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoidon tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-

elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta (L 19.1.1973/36). ”

2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavia linjauksia

Kunnissa toteutettavaan varhaiskasvatustyöhön pyritään vaikuttamaan joko suoraan tai välillisesti useiden tahojen kautta. Tämän lisäksi varhaiskasvatustyötä säätelevät useat asetukset, lait sekä päätökset. Kunnat eivät täysin itsenäisesti voi päättää varhaiskasvatuksen toteuttamisesta, vaan myös valtakunnalliset päätökset vaikuttavat tähän. Valtakunnallisia, varhaiskasvatukseen liittyviä päätöksiä ovat tekemässä eduskunta ja valtioneuvosto. Näiden tahojen lisäksi keskeisiä varhaiskasvatusta ohjaavia tahoja ovat sosiaali- ja terveysministeriö sekä lääninhallitukset ja kunnat. Opetushallitus, koulutus- ja tutkimuslaitokset, ammattijärjestöt, Suomen Kuntaliitto sekä alueelliset sosiaalialan osaamiskeskukset ovat myös omalla tavallaan ohjaamassa varhaiskasvatusta. (Häkkä, Kuokkanen & Virolainen 2006, 28.) Mielestämme keskeisimpiä varhaiskasvatusta koskevia linjauksia ja asetuksia ovat laki lasten päivähoidosta, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä esiopetuksen opetussuunnitelma. Kuntatasolla kunnan varhaiskasvatusta määrittävät kunnan varhaiskasvatussuunnitelma sekä yksikkökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat ja esiopetuksen opetussuunnitelmat (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 9).

2.1.1 Laki lasten päivähoidosta

Vuonna 1973 asetettiin laki lasten päivähoidosta. Kyseinen laki säätelee muun muassa päivähoidon järjestämistä, tavoitteita, toimintamuotoja, päivähoitoympäristöä ja – ruokailua sekä myös erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuntoutussuunnitelman laatimista. Laki velvoittaa kuntia järjestämään päivähoitoa siinä määrin ja sellaisin toimintamuodoin, kuin sille on tarvetta. Kunnat on velvoitettu myös tarjoamaan päivähoitopalveluita niin suomen, ruotsin kuin saamen

kielelläkin. (L 19.1.1973/36; Häkkä ym. 2006, 30.) Kunnat on velvoitettu Päivähoitolain perusteella myös tukemaan perheitä kasvatustehtävässä sekä edistämään lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoitolain mukaan päivähoitotoimen on taattava lapsille turvalliset, lämpimät ja jatkuvat ihmissuhteet. Päivähoitotoimen on myös tarjottava päivähoidon piirissä oleville lapsille lapsen kehitystä ja kasvua tukevaa monipuolista toimintaa. (L 19.1.1973/36; Forss & Vatula-Pimiä 2010, 81.)

Subjektiivinen päivähoito-oikeus

Laki lasten päivähoidosta pitää sisällään subjektiivisen päivähoito-oikeuden (L 19.1.1973/36). Laki subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta tuli voimaan vuonna 1996 ja se koskettaa kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. (Salmi 2005, 97). Lailla tarkoitetaan sitä, että perheillä on oikeus saada tiettyjen aikarajojen puitteissa lapselleen päivähoitopaikka vanhempien niin halutessa. (Häkkä ym. 2006, 31; Forss & Vatula-Pimiä 2010, 100.) Subjektiivinen päivähoito-oikeus ei vaadi vanhempien työssäkäyntiä, opiskelua tai muutakaan erityistä sosiaalista perustetta vaan vanhemmilla on oikeus saada lapsensa hoitoon niin halutessaan (Karila & Nummenmaa 2001, 14).

2.1.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Pohjana varhaiskasvatussuunnitelman perusteille on valtioneuvoston, vuonna 2002, hyväksymät varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muodostavat lasten kasvua, oppimista ja hyvinvointia edistävän kokonaisuuden yhdessä perus- ja esiopetussuunnitelmien perusteiden kanssa. Tavoitteena varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on edistää koko Suomessa varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista.

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden avulla pyritään myös ohjaamaan sisällöllistä kehittämistä sekä ”luoda osaltaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi yhdenmukaistamalla

toiminnan järjestämisen perusteita (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7).”

Näiden lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on lisätä sekä päivähoidossa työskentelevän kasvatushenkilöstön tietoisuutta että myös lapsen vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksen palveluissa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pyrkivät myös lisäämään moniammatillista yhteistyötä tahojen välillä, jotka pystyvät tukemaan lasta ja perhettä varhaiskasvatuspalveluiden aikana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 11) mukaan yhteiskunnan järjestämän sekä valvoman ja tukeman varhaiskasvatuksen tulisi koostua kasvatuksen, hoidon sekä opetuksen kokonaisuudesta. Lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen on ensisijaisena tavoitteena varhaiskasvatukselle. Sen tulisi olla tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa sekä vuorovaikutusta ja siinä lapsen omaehtoisella leikillä tulisi olla keskeinen merkitys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11, 15.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi jokaisella kunnalla ja jokaisella yksiköllä on omat toimintaansa ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelmat. Päiväkodissa olevan lapsen perheen kanssa tehdään myös lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsikohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa käsitellään muun muassa lasta, perhettä, lapsuutta sekä vanhemmuutta koskevia asioita. Lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti. (Alasuutari & Karila 2009, 70–71.)

2.1.3 YK:n lapsen oikeuksien sopimus

Suomessa vuonna 1991 voimaan tulleen YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisinä tavoitteina on ”turvata lapsen edun ensisijaisuus sekä lapsen itsemääräämisoikeus (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 38).” Sopimus on kaikkia alle 18-vuotiaita koskeva ihmisoikeussopimus (Unicef 2012). Sopimus korostaa lapsen etua, sekä myös kuulemaan lasta ja huomioimaan hänen mielipiteitään lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden kaikissa oikeudellisissa sekä hallinnollisissa, lasta koskevissa toimitissa. Lapsen oikeutta yksityisyyteen suojaa sopimuksen 16 artikla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 39.) Lapsen edun huomioimisen (artikla 3) ja lapsen näkemyksen kunnioittamisen (artikla 12) lisäksi kaksi muuta sopimuksen yleistä periaatetta ovat syrjimättömyys (artikla 2) sekä oikeus elämään ja kehittymiseen (artikla 6). (Unicef 2012.)

Sopimus velvoittaa valtiot myös tiedottamaan, niin lapsia kuin aikuisiakin, lasten oikeuksista. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea. Sopimus on maailman laajimmin ratifioinut YK:n ihmisoikeussopimus. Vain Somalia, Etelä-Sudan ja Yhdysvallat ovat ainoat sopimuksen ulkopuolella olevat maat. (Unicef 2012.)

2.2 Päiväkoti varhaiskasvatuksen toteuttajana

Koivusen (2009, 179–186) mukaan päiväkodin toimintaympäristö jaotellaan kuuteen eri alueeseen. *Fyysinen toimintaympäristö* koostuu päiväkodeissa päiväkotirakennuksesta sekä sen piha-alueesta. Lasten kehitykselle ja toiminnalle suotuisat puitteet luodaan *toiminnallisella toimintaympäristöllä*. Tämä toimintaympäristö huomioi muun muassa visuaaliset ja auditiiviset ärsykkeet. *Psyykinen toimintaympäristö* tarkoittaa päiväkodin tiloissa tai eri tilanteissa vallitsevaa ilmapiiriä sekä tunneilmastoa kun taas *sosiaalinen toimintaympäristö* pitää sisällään ryhmädynamiikan, ihmisten väliset suhteet sekä vuorovaikutuksen.

Sosiaaliseen toimintaympäristöön kuuluu myös kaikki se, mitä lapset ja työntekijät tekevät hoitopäivän aikana. Oppimisympäristö eli *pedagogisen toimintaympäristö* pitää sisällään muun muassa kasvattajan tavan lähestyä lapsia sekä kasvattajan käsitykset siitä, millä tavalla lapsi oppii. Varhaiskuntoutus ja kasvattajan rooli sekä merkitys sisältyvät myös pedagogiseen toimintaympäristöön. *Kulttuurisen toimintaympäristön* tulisi olla lasten yksiköille ominaisuuksille sekä kehityksellisille vaikeuksille tilaa antava. Tämä tarkoittaa esimerkiksi maahanmuuttajaperheiden huomiointia. (Koivunen 2009, 179–186.)

Päiväkodin ja päivähoidon kautta perheet saavat tukea kasvatustehtäviin ja näin ollen päivähoito on hyvä ja oleellinen kasvatuskumppani, joka lisää vanhempien tietoutta ja turvallisuutta lasten kasvatustehtävissä. Jokainen lapsi ja perhe on ainutlaatuinen yksikkönsä. Päivähoidossa pystytään tasaamaan erilaisista taustoista, erilaisin tieto- ja taitotasoin varustettujen lasten oppimis- ja kehittymismahdollisuuksia. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 102.)

Päiväkodissa henkilökunnan ja lasten määrää suhteessa toisiinsa säädelään päivähoitoasetuksessa määritellyn suhdeluvun mukaisesti. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 101.) Yhtä lastentarhanopettajaa tai lastenhoitajaa kohden päiväkodissa saa olla neljä alle kolmevuotiaasta lasta. Vanhempia lapsia, yli kolmevuotiaita, saa vastaavasti olla seitsemän kappaletta yhtä lastentarhanopettajaa tai lastenhoitajaa kohden. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 101; Lindon 2000, 80.)

Viimevuosikymmenillä päivähoidon jatkuva ”tehostaminen” on ollut paljon esillä. Päiväkodeissa lapsiryhmien koot ovat kasvaneet ja aikuisten määrä suhteessa lasten määrään on vähentynyt. Päiväkodeissa tämän jatkuvan ”tehostamisen” sijasta tulisi kiinnittää huomiota päivähoidon laatuun vaikuttamalla esimerkiksi päiväkotiryhmien lapsilukumäärään. Suuret lapsiryhmät ja vaihtuva henkilökunta eivät tarjoa lapsille

parhainta mahdollisuutta luoda turvallisia suhteita aikuisiin eikä myöskään luoda pysyviä kaverisuhteita. (Salmi, Bardy & Sauli 2004, 28.)

Päivähoidon yhtenä perustehtävänä pidetään nykyään lastensuojelun tukitoimea. Perheelle voidaan suositella, tai heitä voidaan velvoittaa viemään heidän lapsensa päivähoidon lapsen perustarpeiden tyydyttämisen varmistamiseksi. Kotikasvatusta voidaan tukea sillä, että lapsi on päivähoidossa. Lapselle pyritään tarjoamaan päiväkodissa tarvittava tuki päiväjärjestyksen, perushoidon, ihmissuhteiden, turvallisuuden ja pedagogisen toiminnan avulla. Mikäli lapsen kasvuolosuhteet ovat olleet yksipuoliset tai niukat virikkeiden puolesta, varhaiskasvatuksen merkitys korostuu. (Onnismaa 1999, 16.)

Vuoropäiväkoti

Vuorohoidolla tarkoitetaan sellaista päivähoidtoa, jota järjestetään ilta- tai yöaikaan sekä viikonloppuisin (Järvinen ym. 2009, 99). Päivähoitolain nojalla kuntien tulisi pyrkiä järjestämään lasten päivähoidto siten, että se vastaa perheen tarpeita. Tämä koskee myös vuorokaudenaikaa, jolloin perhe tarvitsee hoitoa. (L 19.1.1973/36.) Useissa, ainakin suurimmissa kunnissa vuoropäivähoidtoa on järjestetty päiväkodeissa joko niin sanotuissa iltataloissa, jotka ovat avoinna useimmiten klo 22 saakka, tai jopa ympärivuorokautisena hoitona. Useimmat vuoropäivähoidtoa tarjoavat päiväkodit ovat auki myös aamuisin hieman muita päiväkoteja aikaisemmin. Tutkimuksessamme kolme haastateltavaa työskenteli päiväkodeissa, jotka ovat auki klo 5.30–22.

Heinämäen (2012, 27) mukaan päiväkotipäivät ovat nykyään rikkonaisempia kuin ennen. Nykyään päivä ei ala päiväkodissa välttämättä samalla kaavalla eikä etenemisessä ole välttämättä samalla tavalla rytmikkyyttä kuin mitä aikaisemmin päivähoidossa on totuttu pitämään. (Heinämäki 2012, 27.) Vuoropäiväkodeissa

päivärytmistä kiinnipitäminen on varmasti vielä haastavampaa, sillä lapset käyvät päiväkodissa hyvin eriaikoina ja viettävät siellä hyvin eripituisia pätkiä.

3 LASTENSUOJELU

Vaikka lasten hyvinvoinnin ja terveyden saralla on tapahtunut positiivista kehitystä, on sen epätasa-arvoisuus kuitenkin lisääntynyt. Arjen haasteellisuutta on lisännyt useat eri tekijät. Perheen arki ja sen rakenne ovat monimutkaistuneet. Stressi, vanhemmuuden epävarmuus, työn ja perhe-elämän yhdistäminen, vanhemmuuden roolin sovittaminen arkielämään, parisuhdeongelmat sekä tunteiden hallinta ristiriitatilanteissa kuormittavat vanhempien voimavaroja. Nämä ongelmat vaikuttavat auttamatta lapseen, haasteena järjestää tarpeeksi aikaa lapselle sekä haasteena luoda turvallinen ja luottamuksellinen suhde lapsen ja vanhemman välille. Isoimmat lapsia koskettavat ongelmat muodostuvat usein perheisiin, joista löytyy taloudellisten ongelmien lisäksi psykososiaalisia ongelmia, esimerkiksi sosiaalisen verkoston niukkuus, parisuhde-, päihde- sekä mielenterveysongelmia. Työ lapsen ja perheen hyvinvoinnin edistämiseksi tulee olla siis moninaista. (Perälä ym. 2011, 17.)

Johtavana periaatteena lastensuojelussa on lapsen etu. Vanhempien ja lapsen edun ollessa ristiriidassa keskenään, tulee lapsen etu aina ensimmäisenä. Suomi on sitoutunut noudattamaan YK:n lasten oikeuksien sopimusta, jossa luvataan turvata lapsen oikeuksia. (Taskinen & Törrönen 2004, 12; Unicef 2012.) Valitettavaa on, ettei lapsilla kuitenkaan ole yhtäläiset mahdollisuudet ja lähtökohdat tähän. Taloudellinen turvattomuus varjostaa useiden lasten elämää ja yhteiskunnalliset rakenteet sekä käytännöt eivät mahdollista lasten aitoa osallisuutta. (Hurtig 2003, 10.)

Lapsen kaltoinkohtelu on määritelty WHO:n vuonna 1999 julkaisemassa, lapsen kaltoinkohtelun ehkäisyä käsittelevässä julkaisussa siten, että ”lapsen kaltoinkohtelu käsittää kaikki sellaiset fyysisen ja psyykkisen pahoinpitelyn muodot, seksuaalisen

hyväksikäytön, laiminlyönnin taikka kaupallisen tai muun riiston, joista seuraa todellista tai mahdollista vaaraa lapsen terveydelle, elämälle, kehitykselle tai ihmisarvolle suhteessa, jossa on kyse vastuusta, luottamuksesta tai vallasta (Söderholm 2004, 11).” Söderholmin (2004, 11) mukaan kaltoinkohtelun eri osa-alueet esiintyvät hyvin usein nivoutuneena yhteen. Esimerkiksi emotionaalista laiminlyöntiä on lähes aina jossakin määrin mukana kaikissa kaltoinkohtelun eri muodoissa. Kyseistä emotionaalista laiminlyöntiä voi ilmetä myös ainoana kaltoinkohtelun muotona. (Söderholm 2004, 11.) Emotionaalisen kaltoinkohtelun muotoja ovat uhkailu, pelottelu, eristäminen, hyljeksiminen, halventaminen, lapsen käyttäminen aikuisen tarpeisiin sekä lapsen korruptoituminen sekä lapsen tunnetarpeiden huomiotta jättäminen (Sinkkonen 2004, 78–79).

Sosiaalisen kuntoutuksen tarvetta voivat aiheuttaa lapsen ja perheen huonot elinolot ja näissä tapauksissa puhutaan lastensuojeluperheistä tai –lapsista. Lapset ja nuoret eivät välttämättä saa kotoaan sellaista tukea ja hoivaa, jotta voisi kehittyä tasapainoiseksi ihmiseksi. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 207.) Lastensuojeluperheiden ja –lasten määrä on huomattavasti kasvanut viime aikoina. Tuoreimpien tutkimusten mukaan suomalaisissa perheissä voidaan huonommin ja lapset eivät voi yhtä hyvin kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa elävät lapset. Noin 15 000 suomalaislasta oli sijoitettu kodin ulkopuolelle vuonna 2007. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 207.) Vuonna 2010 kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten lukumäärä puolestaan oli jo hieman yli 17 000. (Kuoppala & Säkkinen 2011, 1). Lasten kotien ulkopuolelle sijoitusten syinä ovat esimerkiksi mielenterveysongelmat, vanhempien päihteidenkäyttö sekä kyvyttömyys ja keinottomuus vanhemmuuteen sekä lapsen tarpeiden tunnistamattomuus (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 207).

Huostaanottojen lisääntyminen on ollut keskustelun aiheena paljon mediassa. Heidi Laaksonen (2011) haastatteli Yle Puheen haastattelussa lapsipolitiikan ja lastensuojelun asiantuntija Sirkka Rousua. Rousu on työskennellyt aikaisemmin muun

muassa sosiaalipäivystyksessä, lastenkodissa sekä kuntaliiton asiantuntijana. Nyt hän opettaa lastensuojelua Metropoliassa. Haastattelussaan Rousu toi ilmi, että hänen mielestään huostaanottojen määrää pystyisi laskemaan, mikäli kunnat panostaisivat vielä enemmän kevyempien tukitoimien parannukseen. Muutama vuosi sitten useat kunnat säästivät nimenomaan näistä palveluista ja kysymys kuuluukin, onko huostaanottojen määrän nouseminen nyt likapyykkiä näistä säästöistä? Nykyään on alettu jo panostamaan palveluiden laatuun, mutta paukkuja pitäisi silti vielä lisätä. Suurena etuna Rousu näki sen, että perheet pystyvät itse hakemaan perhetyötä. (Laaksonen 2011.)

Forssin ja Vatulan (2010, 207) mukaan jokaisella lapsella on omanlaisensa tapa reagoida huonoon oloon: kehitys voi viivästyä, voi esiintyä ongelmakäyttäytymistä ja heillä voi olla keskittymis- ja oppimisvaikeuksia. Vanhempien lasten kohdalla saattaa ilmetä itsetuhoisuutta, kuten viiltelyä ja huumaavien aineiden käyttöä. Myös syömishäiriöt ovat itsetuhoista käyttäytymistä. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 207.)

Käsitykset lastensuojelupalveluista voivat olla hyvinkin laaja-alaisia. Niillä voidaan tarkoittaa yhdyskunnan rakenteita tukevia toimenpiteitä kuten esimerkiksi yhdyskuntatyötä, ehkäiseviä toimenpiteitä kuten päivähoitopalvelut sekä äitiysneuvola ja lastensuojelun korjaavia toimenpiteitä. (Virtanen 1995, 63.) Lastensuojelun viranomaisten on ryhdyttävä toimenpiteisiin, mikäli perheessä ilmenee puutteita lapsen kasvatuksessa ja hoidossa tai muuten olosuhteet vaarantavat lapsen kehitystä ja terveyttä. Lisäksi, jos lapsi itse vaarantaa omalla käytöksellään omaa terveyttä ja kehitystä, on toimenpiteisiin ryhdyttävä. (Taskinen & Törrönen 2004, 13.) Lastensuojelu jaetaan karkeasti ja pelkistetyksi kahteen osaan: avohuoltoon ja sijaishuoltoon. Avohuollon merkitystä ensisijaisena palveluna korostetaan lastensuojelulaissa (Forsberg & Linnas 2004, 219). Lastensuojelullisia palveluita, joihin ei kuulu huostaanotto, nimitetään avohuollon palveluiksi. Vastoin yleisiä käsityksiä, kaikki lastensuojelun lapset eivät ole huostaan otettuja, vaan suurin

osa saa avohuollollista tukea. (Taskinen & Törrönen 2004, 13.) Jos lapsen vaikeudet johtuvat kodin olosuhteista, ei lapseen kohdistuva kuntoutus ole riittävää, jos kuntoutus tapahtuu lapsen kotona. Tällaista kotiolosuhteisiin vaikuttavaa kuntoutusta antavat perhetyöntekijät, aikuissosiaalityö, työvoiman palvelutoimistot, lapsi- ja nuorisopsykiatria, perheneuvolat ja – keskuskeskukset, kotihoidon lähihoitajat sekä päiväkotien ja koulujen henkilöstö. Perheen ja lapsen tai nuoren auttamiseksi käytettävät keinot riippuvat pitkälti siitä, mitä painoalueita ja työtapoja kunnilla on. Lastensuojelulaki määrittää kuitenkin tietyt minimipalvelut kunnille. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 209.) Avohuollollisena tukitoimena voidaan lapselle järjestää myös perhehoitoa tai laitoshoidon yhdessä huoltajien kanssa sovitusti tai 12 vuotta täyttäneen lapsen kanssa yksinään (Taskinen & Törrönen 2004, 13). Vuonna 2010 lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli yhteensä 78 588 lasta ja nuorta. Lukema oli 11 % pienempi vuonna 2009. Avohuollon asiakkuuden alkamisen selkeämpi määrittäminen vuoden 2008 aikana voimaantulleen lastensuojelulain myötä on osaltaan vaikuttanut kasvaviin asiakasmääriin. Myös varhaisemman tuen tarjoaminen sekä laissa madallettu ilmoituskynnys ovat olleet vaikuttamassa asiakasmäärien nousuun. (Kuoppala & Säkkinen 2011, 8.)

Perhetyö on eroteltu muista kotipalveluista lastensuojelun avohuollon työmuodoksi. Monissa kunnissa perhetyötä on kehitelty paljon ja siitä on tullut yksi kilpailutuksen valttikortti. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 210.) Perheen omatoimista selviytymistä arjesta pyritään tukemaan perhetyön avulla ja sen toimintaperiaatteena on perhelähtöisyys. Perhetyö sisältää suunnitelman siitä, mihin ja minkälaisiin tarpeisiin perhetyötä tarvitaan. Perhetyö pyrkii huomioimaan perheen kokonaisuutena, mutta jokainen perheen yksilö huomioidaan myös yksilönä. Perhetyöntekijän tehtävänä on esimerkiksi tukea vanhempia lasten kasvatukseen liittyvissä seikoissa sekä ohjata ja antaa tietoa lapsiperheiden palveluista. Perhetyöntekijä pyrkii ohjaamaan perhettä itsenäisyyteen. Perhetyötä on hyvin monenlaisena, kuten esimerkiksi ennaltaehkäisevää perhetyötä, lastensuojelun perhetyötä, tehostettua tai korjaavaa

perhetyötä, neuvolan perhetyötä sekä päivähoidon perhetyötä. Perhetyö on mahdollista vain silloin, kun perhe antaa siihen luvan. (Järvinen ym. 2009, 120–122.) Päiväkodissa työntekijöiden ja vanhemmuuden välinen kasvatuskumppanuus voidaan mielestämme nähdä eräänlaisena perhetyönä. Nykyään päiväkodeissa on yleistymässä jälleen ns. kotikäynnit. Näin päiväkodintyöntekijät voivat tavata perhettä sen omalla mukavuusalueella ja antaa työskentelylle hedelmällisen lähtökohdan.

Yhtenä perhettä tukevana yhteistyön työvälineenä voidaan pitää vanhemmuuden roolikarttaa. Kyseinen roolikartta on useimmiten tunnettu lastensuojelun työkentiltä, mutta sitä voidaan yhtä hyvin käyttää apuvälineenä myös päivähoidossa. Roolikartan avulla voidaan viritellä keskustelua esimerkiksi päiväkotien vanhempainilloissa tai sitä voidaan hyödyntää vaikkapa lasten kasvatussuunnitelman teossa. Huoltajuus on roolikartan viidestä pääroolista tärkein. Muut roolikartan pääroolit ovat elämän opettaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja sekä ihmissuhdeosaaja. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 88–89; Vanhemmuuden roolikartta 2012.)

Kaikkien avohuollon tukitoimien tavoitteena on estää huostaanotto, joka on asiakkaille psyykkisesti rankkaa ja kunnille taloudellisesti kuormittavaa (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 210). Mikäli avohuollon tukitoimet eivät ole riittävä tuki perheelle ja lapselle tai se ei ole mahdollinen tai tarkoituksenmukainen, on sijaishuoltoa harkittava. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle joko avohuollon tukitoimena, sijaishuoltona tai jälkihuoltona. Suomessa sijaishuoltopaikkoina käytetään eniten sijaisperheitä, toiseksi eniten lastenkoteja ja kolmanneksi eniten perheryhmäkoteja. (Taskinen & Törrönen 2004, 15.) Viimeisin vaihtoehto lastensuojelussa onkin siis lapsen huostaanotto ja sijoittaminen kodin ulkopuolelle. Laki määrittää, että huostaanoton tulee tapahtua lapselle turvallisesti ja hienovaraisesti sekä vanhempia kunnioittaen ja kuunnellen. Tästä huolimatta huostaanotossa vanhemmilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta päättää lapsen sijoituspaikkaan tai kasvatukseen

liittyviä seikkoja, sillä tämä päätösvastuu siirtyy kunnan ja sijoituspaikan vastuulle. Huostaanoton tarkoitus on saada perhe ja lapsi kuntoutumaan siinä määrin, että kotiin palaaminen olisi mahdollista. Huostaanotto tulee purkaa aina jos sille ei löydy edellytyksiä. Huostaanotosta sekä lapsen sijoittamisesta kodin ulkopuolelle lopullisen päätöksen tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija yhdessä perheen kanssa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden kanssa. Vanhemmilla on oikeus valittaa päätöksestä hallinto-oikeuteen ja tästä syystä viranomaisten on tiedotettava tästä oikeudestaan vanhempia. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 210.)

Ensisijainen vastuu lapsen kasvattamisessa on vanhemmilla. Huostaanoton edellytykset täyttyvät mikäli lapsen huolenpidossa on puutteita, tai kodin olosuhteet uhkaavat vaarantaa lapsen terveen kehityksen. Lisäksi edellytykset täyttyvät jos lapsi vaarantaa oman terveytensä ja kehityksensä käyttämällä päihteitä tai tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikoksen. Huostaanottoon tulee myös ryhtyä mikäli perhe- ja yksilökohtaiset avohuollon tukitoimet eivät ole mahdollisia, tarkoituksenmukaisia tai ne ovat riittämättömiä. Huostaanotossa ei ole kyse perhe-elämään luvattomasta tunkeutumisesta, vaan välttämättömästä ja sallitusta puuttumisesta. Tarkoitus ei ole syyllistää, vaan hakea syitä lapsen pahalle ololle. Huostaanottoon päädyttäessä kasvatusta muuttuu yksityisestä asiasta yhteisölliseksi. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 212; Mahkonen 2010, 131.)

3.1 Lastensuojelulaki

”Suomessa ensimmäinen lastensuojelulaki on vuodelta 1936, toinen vuodelta 1983 ja kolmas vuodelta 2007 (Mahkonen 2010, 28).” Vuoden 1936 lastensuojelulaki on ollut lain uudemmille versioille esikuvana. Vuoden 1983 lastensuojelulain tullessa voimaan on lastensuojelua koskevaa lainsäädäntöä uusittu useaan otteeseen. Merkittävin uudistus on vuoden 2007 lastensuojelulain säätäminen ja siinä samassa vuoden 1983 lastensuojelulain kumoaminen. (Mahkonen 2010, 26, 28.)

Ensisijaisena tarkoituksena lastensuojelulailla on suojella lasta. Lastensuojelulaki määrittää hyvin pitkälti sen, miten lastensuojelua tulisi harjoittaa. Laki ohjaa myös lasten ja nuorten parissa lastensuojelutyötä tekevien ammattilaisten työskentelyä. Laissa on säädökset sellaisista toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä silloin, kun lapsen kehitys ja terveys vaarantuvat. (L 13.4.2007/417.)

Lastensuojelulain päämääränä on ”(1) lasten ja nuorten kasvuolojen kehittäminen, (2) huoltajien tukeminen lastenkasvatuksessa sekä (3) lapsen huollon turvaaminen kaikissa olosuhteissa (Mahkonen 2010, 67).” Näiden lisäksi lain periaatteina ovat perhekeskeisyys, lapsen edun vaaliminen, optimaalisuus kaikissa toimissa sekä lapsen psyykkinen ja fyysinen koskemattomuus (Mahkonen 2010, 67). Lain mukaan jokaisella lapsella on oikeus virikkeelliseen ja turvalliseen kasvuympäristöön, sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen (L13.4.2007/417; Forss & Vatula-Pimiä 2010, 207).

Kyseessä on lapsikantainen laki, jonka kohteena on ennen kaikkea lapsi (Mahkonen, 2010, 34). Tämän vuoksi lastensuojelulaissa on painotettu sosiaalityöntekijän roolia selvittämään lapsen etua siten, että lapsen mielipiteet ja toivomukset tulevat esille ja huomioon otetuksi, tarkkailemaan lapsen kasvuoloja ja arvioimaan lastensuojelutoimenpiteiden vaikutusta lapseen (Puustinen-Korhonen 1994, 7). Tämän vuoksi lastensuojelulaissa on painotettu lapsen puhevallan ja kuulemisen merkitystä. Nämä esiintyvät muun muassa seuraavissa aihepiireissä ja lainkohdissa: lapsen ja nuoren mielipide ja toivomukset (5§), lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen (20.1-3§), lapsen puhevallan käyttö (21§), lapsen tapaaminen (29.1 ja 3 §), asiakkaan asiassa pidettävä neuvottelu (31.1 §), asiaan osallisen kuuleminen (42.1 ja 3 §) sekä tietojen antaminen lapselle ja mahdollisuus keskusteluun (53.2 §) ja muutoksenhakuoikeus (89 §). (L13.4.2007/417; Mahkonen, 2010, 34.) Kuuleminen ei ole sidoksissa lapsen ikään, eikä sitä ole myöskään sidottu puheen kehittymiseen.

Näin ollen jo vauva-ikäisiä pitäisi kuulla. Lapsen kitinä ja itku on merkki jostain, johon reagoiminen on aiheellista. Vanhemmalla lapsella kuuleminen tapahtuu vuorovaikutuksen avulla. (Mahkonen 2010, 67, 112.)

3.2 Lastensuojeluilmoitus

Pelko siitä, että lastensuojeluilmoituksen tekeminen olisi turhaa, tai että se johtaisi lapsen huostaanottoon, on joskus estänyt lastensuojeluilmoituksen tekoa. Ilmoitus tarkoittaa kuitenkin sitä, että lastensuojeluviranomaisilla on velvollisuus tutkia perheen ja lapsen tilanne sekä tarvittaessa käynnistää tukitoimet. (Eriksson & Arnkil 2005, 33.) On lapsen edun mukaista saada tarvittavaa kuntoutusta niin nopeasti kuin vain suinkin mahdollista. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 207.) Velvollisuus huolehtia lasten hyvinvoinnista on koko lähiyhteisöllä. Lastensuojelulain (25§) mukaan laki velvoittaa tekemään ilmoituksen lapsesta

- jonka hoidon ja huolenpidon tarve
- kehitystä vaarantavat olosuhteet tai
- oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelu tarpeen selvittämistä. (L 13.4.2007/417.)

Ilmoitus tulisi tehdä myös jos lapsi näyttää olevan huonosti hoidettu, itkee paljon tai on yksinään ulkona. Myös lapsen oma käyttäytyminen voi olla perusteena ilmoituksen tekemiselle. (Taskinen 2010, 50.) Vuonna 2010 lastensuojeluilmoituksia tehtiin maassamme yhteensä 88 347 kappaletta. Ilmoitusten määrä oli vuotta aikaisemmin 11 % pienempi. Lastensuojeluilmoitukset kohdistuvat enemmän 13 vuotta täyttäneisiin lapsiin. (Kuoppala & Säkkinen 2011, 11.)

Lakimuutoksen myötä on lisätty myös ennakollinen lastensuojeluilmoitus. Tämä ennakollinen lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä, mikäli on syytä epäillä, että syntymätön lapsi tarvitsee lastensuojelullisia tukitoimia heti syntymänsä jälkeen. Ennakollinen ilmoitus on kuitenkin rajattu niin, että ilmoittajalla on oltava perusteltua ja varmaa tietoa esimerkiksi äidin päihteidenkäytöstä, vakavasta mielenterveysongelmasta tai vapausrangaistuksesta. (Taskinen 2010, 50.) Mahkosen (2010, 37) mukaan ennakollisissa lastensuojeluilmoitustapauksissa lastensuojeluasiakkuus alkaa kuitenkin vasta lapsen synnyttyä.

Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen lisäksi uutena on tullut lastensuojelutarpeen arvioiminen. Käytännössä siis perinteinen ilmoitusvelvollisuus voidaan suorittaa yhdessä lapsen ja perheen kanssa tehtynä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Tämä on melko uusi tapa saada lastensuojeluasiakkuus vireille. Pyyntöön johtaneet syyt tulee ilmoittaa pyynnön yhteydessä. Tämä toteutetaan viipymättä aivan kuten perusmuotoinen lastensuojeluilmoituskin. (Mahkonen 2010, 37.)

3.2.1 Ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus tarjoaa hyvän mahdollisuuden tukea antavaan kontrolliin. Lain edellyttämä ilmoitusvelvollisuus ei näyttäydy päivittäin peruspalveluiden piirissä ja näiden toimipisteiden kohdalla saatetaan empiä lastensuojeluilmoituksen tekemistä, varsinkin jos ei ole lastensuojelun kanssa toimivaa yhteistyökäytäntöä. Tavoitteenahan on turvata lapsen etu ja tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Tästä näkökulmasta kaikki nuorten ja lasten kanssa työskentelevät ovat lastensuojelulain alaisissa tehtävissä. (Eriksson & Arnkil 2005, 33.)

”Ilmoitusvelvollisia ovat kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen, Rikosseuraamuslaitoksen, palo- ja pelastustoimen, holhousviranomaisen ja yleisen edunvalvojan, seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan, sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon opetuksen tai koulutuksen järjestäjän, turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa, hätäkeskustoimintaa tai koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat työntekijät (Taskinen 2010, 50).” Taskisen (2010, 51) mukaan velvollisuus koskee kaikkea tietoa, joka on saatu henkilön työssä tai luottamustoimessa. Kuka tahansa henkilö voi tehdä ilmoituksen salassapitovelvoitteiden estämättä. Ilmoitusvelvollisuus kuitenkin sivuuttaa lainsäädännössä säädetyn salassapidon huomioon ottamatta rippisalaisuutta. Lainsäätäjä on halunnut säilyttää mahdollisuuden käydä läpi arkaluontoisia asioita tässä erityistilanteessa. (Taskinen 2010, 52.) Näin ollen ilmoitusvelvollisuus on kuitenkin jokaisella ihmisellä, joka havaitsee puutteita lapsen huolenpidossa tai hoidossa. Vuonna 2008 uudistettu lastensuojelulaki laajentaa velvollisuutta ilmoittaa. Ihmisten toivotaan tekevän lastensuojeluilmoituksia herkemmin, kun ilmoituksen tekijän henkilötietoja ei tuoda perheelle ilmi. Sen, joka ilmoitusta harkitsee, tulee ottaa huomioon lapsen etu ja hänen oikeus saada apua nopeasti ja ajoissa. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 207–208.)

Perheen muuttaessa toiselle paikkakunnalle, lastensuojeluviranomaisilla on velvollisuus ilmoittaa uudelle asuinpaikkakunnalle tiedossaan olevat asiakirjat viipymättä. Kuntoutuksen kannalta on tärkeää, että uusi asuinpaikkakunta saa tiedot nopeasti, jotta aukoton työskentely voisi jatkua. (Taskinen 2010, 54.)

Jos lastensuojelulle ilmoitetaan lapsesta, joka on väkivallan tai seksuaalisen hyväksikäytön uhri, on lastensuojelun tehtävä siitä välittömästi ilmoitus poliisille (25 d § 3 mom.). Rikosten selvittäminen ja esitutkinta ovat poliisin vastuulla, mutta

sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset voivat tarvittaessa antaa apua tutkimuksiin. (Taskinen 2010, 54.)

3.2.2 Menettely

Käytännössä ilmoitus tehdään sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, eli lastensuojelutoimistoon, sosiaalivirastoon tai vastaavaan kunnan toimipisteeseen. Sen voi tehdä kirjallisesti, puhelimitse tai toimistossa henkilökohtaisesti käymällä. Joissain kunnissa ilmoituksen voi tehdä myös sähköpostitse. Ensisijaisesti ilmoitus tulisi tehdä omalla nimellä ja kun tekijä on tiedossa, kirjataan se lastensuojeluilmoitusten rekisteriin. (Taskinen 2010, 51.)

Kun ilmoitus saapuu viranomaisille, he ryhtyvät selvittämään lastensuojelutarvetta. Kiireellisiin toimenpiteisiin on ryhdyttävä aikailematta. Muissa, kuin kiireellisissä tapauksissa, seitsemän arkipäivän aikana sosiaalityöntekijän on arvioitava, onko aloitettava lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen. Viimeistään kolmen kuukauden sisällä ilmoituksen vastaanottamisesta on tehtävä huolellinen selvitys lapsen ja perheen tilanteesta. (Taskinen 2010, 53.)

Jos lapsi on välittömässä vaarassa, on hänet sijoitettava kiireellisesti pois kotoaan, kiireellisenä sijoituksena. Mikäli tilanne kotona rauhoittuu, lapsi voi palata kotiinsa, mutta jos ongelmat ovat pitkäaikaisia, on aloitettava huostaanoton valmistelu. (Taskinen 2010, 53.) Työskentelyn päämääränä on kuitenkin lapsen kotiuttaminen ennemmin tai myöhemmin.

Lastensuojelutarpeen selvityksessä tutkitaan sitä, tarvitseeko perhe tai lapsi lastensuojelun tarjoamaa apua kontrollin ja tuen muodossa vai pystyvätkö he selviytymään oman verkostonsa ja muiden mahdollisten viranomaisten avulla. Selvityksen laatiminen vaatii nykyhetken tarkastelua, historian selvittämistä ja tulevaisuuden ennakointia. Tarkoituksenmukaista olisi tehdä selvitys yhdessä lapsen

huollosta vastaavan aikuisen kanssa. Aina tähän ei kuitenkaan ole mahdollisuutta, esimerkiksi vanhemman päihdeongelman takia, joten selvitys voidaan tällöin tehdä myös vastoin huoltajan tai lapsen tahtoa. Tämä toimenpide vaatii sosiaalityöntekijältä erillisen päätöksen. Vaikka ilmoitus olisi tehty vain yhdestä lapsesta, täytyy selvityksessä ottaa huomioon koko perheen tilanne, myös lapsen sisarusten. Sosiaalityöntekijällä on oikeus tavata lapsia vanhempien vastustuksesta huolimatta. (Taskinen 2010, 56.)

Lastensuojelutarpeen selvityksessä on useita eri vaiheita. Aikarajojen puitteissa prosessi etenee siten, että ensimmäisenä tilanteesta on tehtävä tilannearviointi. Se tarkoittaa sitä, että ilmoituksen saavuttua on välittömästi arvioitava, onko lapsella kiireellisen lastensuojelun tarvetta (26§). Jos on, tilanne on turvattava ja tarvittaessa on tehtävä kiireellinen sijoitus (38§). Mikäli tilanne näyttää siltä, että ei ole tarvetta ryhtyä välittömiin toimiin, on sosiaalityöntekijän kuitenkin arvioitava seitsemän arkipäivän kuluessa onko aloitettava lastensuojelutarpeen selvitys vai ei (26 §). Yleensä selvitys tehdään, ainoastaan jo olemassa oleva asiakkuus tai kiusanteko voivat olla syynä selvityksen tekemättömyyteen. Selvityksen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden sisällä lastensuojeluasian vireille tulosta (27§). (L13.4.2007/417; Taskinen 2010, 58.) Mikäli tilanne vaatii lastensuojelun asiakkuuden aloittamista, aloitetaan selvityksen tekeminen ja lapsi kirjataan lastensuojelun asiakkaaksi. Asiakkuuden alkamisesta tulee antaa tieto myös lapsen vanhemmille ja lapselle, mikäli hän on täyttänyt 12 vuotta (27 §). Lapsi voi kuitenkin kieltää painavaa syytä vastaan tiedon kertomisen huoltajalle, varsinkin jos kertomatta jättäminen ei ole lapsen edun vastaista. (L13.4.2007/417; Taskinen 2010, 59.)

Lastensuojelutarpeen selvittämiseksi on lasta tavattava henkilökohtaisesti. Lasta tulee kuulla iästä riippumatta. Pienemmän lapsen kohdalla voidaan tutkia vanhemman ja lapsen välistä suhdetta. Ainoastaan silloin mielipide voidaan jättää selvittämättä, jos se vaarantaa lapsen terveyden tai kehityksen (20 §).

Sosiaalityöntekijällä on oikeus tavata lasta myös ilman huoltajien läsnäoloa ja suostumusta. (L13.4.2007/417; Taskinen 2010, 59–60.) Lastensuojelutarpeen selvittämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi tulee järjestää neuvotteluita ja palavereita lapsen ja perheen sekä heidän läheistensä kanssa (31 §). Työntekijän on arvioitava ketä neuvotteluun on syytä kutsua. Pyrkimyksenä on hyvä yhteistyö, jotta päästään toivottuun tulokseen. Mukana neuvottelussa voi olla lapsen hoitoon osallistuvat henkilöt ja muita perheelle ja lapselle tärkeitä henkilöitä. Lisäksi mukana voi olla muita viranomaisia ja yhteistyötahoja. (Taskinen 2010, 60.)

Sosiaalityöntekijän, joka vastaa lapsen asioista, on tehtävä selvitys lapsen tilanteesta siinä laajuudessa, jonka olosuhteet edellyttävät (27§). Selvityksessä tulee kuvata niitä olosuhteita, joissa lapsi elää ja kasvaa. Tämän lisäksi selvityksessä tulee kuvata huoltajan mahdollisuuksista huolehtia lapsesta sekä huoltajien ja muiden lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden toimintaa. (L13.4.2007/417; Taskinen 2010, 62.)

Kun selvitys on saatu valmiiksi, tulisi yhteistyötä perheen kanssa korostaa. Yhteisessä tapaamisessa tulisi koota yhteen työskentelyn aikana esille tulleita vahvuuksia ja muutostarpeita. Mahdollisista jatkotoimenpiteistä olisi myös hyvä sopia yhdessä perheen kanssa. Mikäli selvityksessä ei ole tullut esille mitään, mikä antaisi aihetta lastensuojelutoimenpiteisiin, asiakkuus päättyy. Tässäkin tapauksessa asiakirjat on säilytettävä. Perheelle on toimitettava kirjallisesti päätös asiakkuuden jatkumisesta tai päättymisestä. Mikäli lapsi on painavin perustein kieltänyt luovuttamasta omia tietoja huoltajalleen, ei asiakkuuden päättymisestä saa vanhemmille ilmoittaa (Sosiaalihuollon asiakaslaki 11 § 3 mom.). (Taskinen 2010, 63.)

Miettisen ja Stenroosin (2011, 3) tutkimuksen mukaan suurin osa kunnista ei kykene noudattamaan kuitenkaan lastensuojelulain asettamia määräaikoja. Heidän tutkimuksensa mukaan vireille tulleista lastensuojeluasioista keskimäärin 89,6 %:n kohdalla kyettiin tekemään lain asettaman seitsemän arkipäivän määräajan sisällä

ratkaisu siitä, johtaako ilmoitus toimenpiteisiin (Miettinen & Stenroos 2011, 3).

Lastensuojelutarpeen selvityksistä puolestaan keskimäärin 79,1 % valmistui kolmen kuukauden määräajan sisällä (Miettinen & Stenroos 2011, 3).

3.2.3 Anonymiteetti

Perhe, josta ilmoitus on tehty, saa pääsääntöisesti tietää henkilön tai tahon, joka lastensuojeluilmoituksen on tehnyt. Näin pyritään välttämään vahinkomielessä tehtyjä ilmoituksia. Tahon ollessa viranomainen, on se kysyttäessä ilmoitettava perheelle. (Taskinen 2010, 52.)

Joissakin tapauksissa joudutaan kuitenkin miettimään ilmoittajan henkilöllisyyden paljastamista perheelle. Ilmoittaja on mahdollista suojata tapauskohtaisesti perustellun harkinnan perusteella (julkisuuslaki 11 § 2 mom.). Kyseessä saattaa olla esimerkiksi tilanne, jossa henkilöllisyyden paljastuminen voisi vaarantaa lapsen edun, yksityisen edun tai erittäin tärkeän yleisen edun. Lapsen edun vaarantuminen voisi olla esimerkiksi tilanteessa, jossa ilmoittaja on isovanhempi ja tiedon esille tulo saattaisi aiheuttaa tärkeän ihmissuhteen katkeamisen. Yksityisen edun vaarantuminen voisi olla esimerkiksi ilmoittajaa kohtaan oleva väkivallan uhka. Erittäin tärkeän yleisen edun vaarantuminen on esimerkiksi se, mikäli lapsen asuinympäristössä todennäköisesti leviäisi tieto perheen tai lapsen kostotoimenpiteistä, eikä näin ollen muut uskaltaisi tehdä enää lastensuojeluilmoituksia. (Taskinen 2010, 52–53.)

4 ENNALTAEHKÄISEVÄ LASTENSUOJELUTYÖ PÄIVÄKODISSA

Lastensuojelun piirissä tapahtuva työ ei ole ainoa tapa suojella lasta. Lasta suojelevaa työtä on mielestämme kaikki se työ, jota tehdään lapsen kanssa tai lapsen hyväksi. Kaikki ne henkilöt, jotka osallistuvat lapsen hoitoon, kasvatukseen sekä opetukseen ovat omalla tavallaan suojelemassa lasta.

Lapsen ja hänen perheeseensä pyritään jo päiväkotihoidon aloittamisvaiheessa luomaan hyvä ja luottamuksellinen suhde. Suhteen luomiseen on monia eri käytänteitä ja ne vaihtelevat varmasti päiväkodeittain. Joissakin päiväkodeissa ollaan tutustumisvaiheeseen panostettu niinkin paljon, että päivähoidon aloittavan lapsen kotiin mennään käymään. Kotikäynnin avulla lapsi, perhe ja päiväkodin työntekijä saavat tutustua toisiinsa lapselle tutussa, omassa, ympäristössä. Tällaista työskentelytapa, jalkautuminen, on yksi esimerkki ennaltaehkäisevästä lastensuojelutyöstä. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 214.) Kuten aikaisemmin mainitsimme, tämän kaltainen työskentely voidaan nähdä eräänlaisena päivähoidon tarjoamana perhetyönä.

Lasten parissa työskentelevien on muistettava lapsen laiminlyönnin mahdollisuus sekä riskitekijät siihen. Tämä mahdollistaa sen, että mikäli joidenkin perheiden kohdalla epäillään lapsen laiminlyöntiä, voidaan ja osataan siihen puuttua ajoissa. Päiväkotihenkilökunnalla on esimerkiksi terveydenhuollon henkilöstön ohella hyvä näköalapaikka lapsen ja perheen tilanteisiin sekä tätä kautta myös puuttua niihin. (Söderholm 2004, 71.)

Sekä lapsen vanhemmat että päiväkodin työntekijät tekevät lapsesta päivittäin paljon havaintoja. Lapsen havainnointi on tärkeä työväline silloin, kun halutaan oppia tuntemaan ja ymmärtämään lasta. Havainnoinnin avulla saadaan myös tietoa lapsen kehitymisestä eri kehityksen osa-alueilla. Kun halutaan havainnoida esimerkiksi lapsen taitoja leikkitilanteissa sekä sosiaalisissa suhteissa, vapaat leikkitilanteet ovat siihen suotuisimpia. (Koivunen 2009, 24 - 25.) Lapsen havainnointi on myös tärkeää siksi, että mikäli lapsen tai perheen tilanteessa tapahtuisi jotakin poikkeuksellista tai huolestuttavaa, tulisi se todennäköisimmin esille juuri lapsen leikeissä tai poikkeuksellisena käytöksenä. Tämän lisäksi, että lasta havainnoidaan päivähoidossa, on myös tärkeää, että työntekijät uskaltavat puuttua, mikäli havaitsevat esimerkiksi lapsen kehityksessä tai käytöksessä jotakin poikkeavaa.

4.1 Kasvatuskumppanuus

Perheiden yhtenä keskeisimpänä tehtävänä on lasten kasvatusta. Tämä työ on todella merkittävää ja sitä toteutetaan päivittäin hyvin erilaisissa perheissä, hyvin erilaisissa olosuhteissa. Lapsen ollessa päivähoitossa, tätä työtä tehdään yhdessä ammattihenkilöstön kanssa. Ammattihenkilöstö osaa tukea perheitä kasvatustehtävässään hyvin monella tavalla. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 85.) Vaikkakin ensisijainen vastuu lapsen kasvattamisesta on vanhemmilla, on totuus myös se, että lapsi viettää usein suurimman osan päivästänsä esimerkiksi päiväkodin henkilökunnan kanssa, ja tällöin vastuu on päiväkodin henkilökunnalla (Salmi ym. 2004, 36; Koivunen 2009, 151; Kaskela & Kekkonen 2006, 21). Päiväkodin koulutettu ammattihenkilökunta tarjoaa yhteistyöhön ammatillista tietoutta ja osaamistaan (Alila 2005, 153). Toiminnan onnistunut suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät kuitenkin yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa (Järvinen ym. 2009, 93).

Kaskela ja Kekkonen (2006, 18) kuvaavat teoksessaan kasvatuskumppanuuden merkitsevän varhaiskasvattajien ja vanhempien roolien ja suhteen monipuolistamista ja syventämistä päivähoitoon ja perheiden yhteistyössä. Päivähoito henkilökunta sitoutuu yhteistyössä lasten ja heidän perheidensä kanssa keskinäiseen kuulemiseen, tasavertaisuuteen, dialogisuuteen ja kunnioitukseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 18.) Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on myös päävastuu kasvatuskumppanuuden rakentumisesta sekä sen ylläpitämisestä (Järvinen ym. 2009, 118).

Kasvatuskumppanuus perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen sekä vastuun jakamiseen. Molemmilla, sekä perheillä, että kasvatushenkilökunnalla on lapsesta olennaista, mutta hyvin erilaista tietoa. Vanhempien ja kasvatushenkilökunnan väliset keskustelut ovat juuri tämän vuoksi tärkeitä ja paljon antavia. Molemmat osapuolet oppivat ja saavat tietää uusia asioita lapsesta. Lapsi on usein päiväkodissa suuren osan päivästänsä ja vaihdettujen tarinoiden ja kertomusten avulla lapsen

vanhemmilla on mahdollisuus päästä edes jollakin tapaa liittymään siihen osaan lapsen arjesta, jossa he eivät itse ole olleet paikalla. Vuoropuhelu työntekijän ja perheen välillä helpottaa myös lapsen siirtymistä kodin ja päivähoidon välillä. Vaikka näkemykset lapsesta tai hänen kasvatuksestaan eroaisivat työntekijöiden ja vanhempien välillä, on silti tärkeää, että vanhempien näkemykset ja mielipiteet kuullaan ja jaetaan vanhempaa arvostavalla tavalla. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on pystyä puhumaan perheen kanssa myös vaikeista ja hankalista asioista. Hyvän luottamussuhteen luominen perheen ja työntekijöiden välille sekä päivittäiset keskustelut auttavat tässä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 19 - 21, 24.) Yhteistyö vanhempien kanssa on aina ainutlaatuista ja se muovautuu jokaisen perheen kohdalla hieman erilaiseksi. Kaikki vanhemmat eivät välttämättä pysty tai halua kertoa asioistaan samalla tavalla kuin toiset. (Koivunen 2009, 152.)

Erilaisia ammatillisia auttamisen malleja on useanlaisia, mutta kasvatuskumppanuudessa ammatillisen kasvatushenkilöstön rooli perustuu perhelähtöisiin työmalleihin, ei niinkään asiantuntijälähtöiseen työskentelytapaan. Ammatillaisen asiantuntemusta ei kuitenkaan kadoteta, vaan huomio tulisi kiinnittää varhaiskasvattajan tapaan tuoda oma osaamisensa, taitonsa ja tietonsa sekä ymmärryksensä vanhempien ja lapsen tietoisuuteen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 19.) Ongelmalähtöisyyden sijasta vanhempien ja kasvatushenkilöstön välistä vuorovaikutusta luonnehtii ratkaisukeskeisyys sekä kannattelevuus. Työntekijän työotteen pitäisi olla myönteisiä vaihtoehtoja hakeva. (Kaskela & Kekkonen 2006, 19.)

”Kumppanuuden osapuolet sitoutuvat keräämään ja tallentamaan lapsen varhaisvuosien muistoja ja kokemuksia, lapsen ainutkertaista elämäntarinaa (Kaskela & Kekkonen 2006, 24).”

4.2 Moniammatillinen yhteistyö

Muuttuvan yhteiskunnan myötä myös päiväkotien on tarkasteltava oman henkilökuntansa ammattitaitoa ja osaamista. On tärkeää, että päiväkodin henkilökunta pystyy vastaamaan ympärillä tapahtuviin muutoksiin.

Moniammatillisuus tarjoaa mahdollisuuden kaikkien työntekijöiden näkökulmien arvostamiseen sekä se tuo esille sen erityisosaamisen, jota päiväkotiyhteisössä on tarjottavanaan. (Karila & Nummenmaa 2001, 7 - 8, 41.)

Virta (2009, 37) on opinnäytetyössään tutkinut muun muassa moniammatillista yhteistyötä päiväkodeissa. Hänen haastateltavansa kokivat, että lasten ja perheiden kannalta moniammatillisella yhteistyöllä on suuri merkitys. Lisäksi Virran haastateltavat näkivät, että verkostotyö auttaa työntekijöitä jaksamaan sekä antaa heille tunteen, ettei vaikeita asioita tarvitse kohdata yksin. (Virta 2009, 37.)

Päiväkodeissa moniammatillisuus voi olla joko ulkoista tai sisäistä. Ulkoisella moniammatillisuudella tarkoitetaan verkostoissa toimimista eli yhteistyötä päiväkodin sekä muiden lapsien ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten välillä. Sisäinen moniammatillisuus puolestaan tarkoittaa päiväkodin eri ammattiryhmien yhteistä työtä perustehtävän toteuttamiseksi. (Karila & Nummenmaa 2001, 41 - 42.)

Ulkoisen moniammatillisuus

Moniammatillinen yhteistyö on yksinkertaisuudessaan Mahkosen (2010, 23) mukaan monen ammatin edustajien keskenään tekemää työtä. Yhteistyö useiden eri tahojen välillä ei aina suinkaan ole mutkatonta. Syitä moniammatillisen yhteistyön estymiseen tai vaikeutumiseen voivat olla esimerkiksi organisoinnin puuttuminen, ammattiylpeys, yhteistyön aiheuttamat lisävelvoitteet työntekijöille, osapuolten pelisääntöjen toisistaan poikkeavuus, luottamuksettomuus, vanhoista

toimintamalleista pois pääseminen sekä yksinkertaisesti eri toimijoiden välinen henkilökemioiden kohtaamattomuus. (Mahkonen 2010, 24.)

Moniammatillisen yhteistyön tärkeys korostui jo uutta Lastensuojelulakia valmisteltaessa. Yksinomaan sosiaalityöntekijän työpanos ei riitä lasta ja hänen perhettään koskevassa lastensuojeluasiassa, vaan hän tarvitsee ympärilleen muitakin ammattihenkilöitä, moniammatillisen yhteistyöverkoston. Esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsen tai perheen lastensuojelutarpeen arviointia toteutetaan, on tärkeää saada moniammatillista tietämystä asioista. Moniammatillisuus on tarpeen myös esimerkiksi päätöksenteoissa, jotka koskevat asiakassuunnitelman mukaisten palvelujen järjestämistä, huostaanottoa sekä sijaishuoltoa. (Mahkonen 2010, 32.)

Moniammatillinen osaaminen vaatii Honkakosken (1995, 34) mukaan kykyä työskennellä ja toimia erilaisten ihmisten kanssa, erilaisissa työryhmissä, yli ammatillisten rajojen ja viitekehysten. Työntekijän tulee tiedostaa oma ammatillinen osaamisensa sekä osittain myös toisten osaaminen, ennen kuin hän pystyy suhteuttamaan oman osaamisensa laajempaan yhteyteen (Honkakoski 1995, 34).

Tyypillisimpiä yhteistyötahoja päiväkodeilla ovat sosiaalityö, lastensuojelu, neuvolat, puhe- ja toimintaterapeutit, alkuopetuksen opettajat sekä tietenkin lapsen vanhemmat tai huoltajat. Eri tahojen väliseen yhteistyöhön vaaditaan aina vanhempien lupa puhua heidän lastaan koskevista asioista. Yhteistyöllä pyritään saavuttamaan tilanteita, joissa vältetään päällekkäin tehdyltä työltä sekä sen avulla voidaan oppia toisilta tahoilta ja näin ollen myös saada lapsesta kokonaisvaltaisempi kuva. (Koivunen 2009, 13.)

Sisäinen moniammatillisuus

Päiväkodin ulkopuolisten yhteistyötahojen lisäksi päiväkodin sisällä toimitaan moniammatillisesti. Päiväkodeissa työskentelee enimmäkseen lähihoitajia, lastentarhanopettajia ja erityislastentarhanopettajia sekä sosionomeja. Osa heistä voi olla aikaisemmalta koulutukseltaan jotakin muuta joka tuo jotakin uutta päiväkotityöhön. Työntekijöiden aikaisemmat työkokemukset antavat varmasti paljon erilaisia näkökulmia ja keskustelun aiheita päiväkotityöskentelyyn. Jopa perhetyöntekijän sijoittamista päiväkotityöhön mukaan on kokeiltu Helsingissä ja tämän kokeilun myötä perheet olivat kokeneet tämän tärkeänä tukemis- ja lähestymismenetelmänä (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 16).

Lapsiryhmissä työskentelevät työntekijät muodostavat tiimin. Tiimien tarkoituksena on työskennellä yhteisesti sovittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Jokaisella tiimillä on omat toimintatapansa ja sääntönsä. Tiimi sopii keskenään esimerkiksi työnjaosta sekä vastuualueista. Toimivan tiimin tunnuspiirteitä ovat palautteenanto sekä avoimuus. Tiimit pitävät useissa päiväkodeissa kerran viikossa tiimipalavereita, joiden tarkoituksena on muun muassa toiminnan suunnittelu. Tiimin ja koko lapsiryhmän työskentelyä ja toimintaa on myös syytä arvioida säännöllisin väliajoin tiimipalavereissa. (Koivunen 2009, 192 - 193.)

Koivusen (2009, 194) mukaan päiväkodin kasvatushenkilökunta voi vaihtaa lapsiryhmiä esimerkiksi muutaman vuoden välein. Samalla usein vaihtuvat myös työkaverit sillä tiimit muodostetaan uudelleen. Tällaisen käytännön hyödyt ovat esimerkiksi työhaasteiden vaihtuvuus, työssä jaksaminen sekä uusien asioiden oppiminen toisilta työntekijöiltä. Tiimien ja lapsiryhmien vaihtamisella pyritään myös ehkäisemään toimintatapojen urautumista sekä luovuuden ja erilaisten toimintatapojen omaksumisen vähentymistä. (Koivunen 2009, 194.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyöllämme ei ole toimeksiantajaa vaan päädyimme aiheeseen sen ajankohtaisuuden ja omien mielenkiinnonkohteidemme pohjalta. Tutkimuksessa kohdehenkilöiksi päätimme hankkia kuusi lastentarhanopettajana työskentelevää henkilöä. Haastateltavia olikin yllättävän vaikea saada ja kevään 2012 aikana saimme haastateltaviksi viisi lastentarhanopettajana työskentelevää henkilöä. Loppukesästä suoritimme vielä kuudennen haastattelun. Haastatteluiden aloittamisen ajankohta osoittautui hankalaksi, sillä useat työntekijät olivat juuri aloittamassa kesälomiaan.

Opinnäytetyössämme haastattelimme kuutta lastentarhanopettajana työskentelevää henkilöä. Haastateltavista 3 oli koulutukseltaan sosionomia (AMK). Loput kolme olivat hankkineet lastentarhanopettajakoulutuksensa joko yliopistosta tai aikaisemmin toimineesta lastentarhaopettajaopistosta. Haastateltavat työskentelivät neljässä eri päiväkodissa. Emme mainitse työssämme kaupungin nimeä, jonka päiväkodeissa suoritimme tutkimuksemme. Keskitymme työssämme haastateltavilta saatuun aineistoon, emmekä esimerkiksi paikkakuntaan vertailuun. Kyseinen paikkakunta sijaitsee Keski-Suomessa, joten käytämme tutkimuksessamme yleisesti käsitettä Keski-Suomi. Valitsimme haastateltavat satunnaisesti, kuten myös päiväkodit, joissa he työskentelevät. Päiväkodit sattuivat olemaan melko eri puolilla kyseistä kaupunkia. Tämä on mielestämme hyvä, sillä tiedostamme sen, että kaupungin eri osissa on alueellisia, tutkimukseen mahdollisesti vaikuttavia eroja.

5.1 Tutkimuksen tavoite sekä tutkimustehtävät

Tutkimuksemme päätavoitteena oli tutkia päiväkodeissa työskentelevien lastentarhanopettajina toimivien henkilöiden ajatuksia ja tuntemuksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä sekä ilmoitukseen liittyviä, mahdollisesti päiväkotikohtaisista, käytänteitä. Tutkimuksemme tavoitteena oli myös tutkia sitä,

millä tavalla päiväkodissa tehdään yhteistyötä perheiden sekä muiden tahojen kanssa. Tutkimuksen tavoitteena oli myös saada haastateltavat sekä heidän muu työyhteisönsä ajattelemaan aihetta enemmän ja syvemmin sekä kiinnittämään huomiota omiin sekä toisten työskentelytapoihin ja ajatuksiin lastensuojeluilmoitusta kohtaan.

Opinnäytetyöllämme on kolme tutkimustehtävää:

1. Mitä ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on päiväkodissa?
2. Millaisia ajatuksia lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää päiväkodissa?
 - Millä tavoin ja kuinka herkästi lastensuojeluilmoitus tehdään tutkimissamme päiväkodeissa?
 - Millä tavoin perheet otetaan ilmoitusprosessissa huomioon?
 - Millä tavoin ilmoitusprosessi etenee tutkimissamme päiväkodeissa?
3. Millä tavoin lastensuojelun avohuollon asiakkuus näkyy päiväkodissa?

5.2 Tutkimusmenetelmä ja kohderyhmä

Opinnäytetyömme on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimusmenetelmänä käytimme puolistrukturoitua haastattelua. Haastatteluissa käytimme keväällä 2012 laatimaamme haastattelurunkoa (Liite 2.). Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitamme haastattelua, jossa kysymykset ovat ennalta laadittuja, mutta kysymysten esitystapa voi hieman vaihdella eikä valmiita vastausvaihtoehtoja ole. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.) Päädyimme kyseiseen tutkimusmenetelmään siksi, että halusimme saada mahdollisimman paljon haastateltavien omaa pohdintaa sekä kokemuksia esille sekä luoda mahdollisimman luontevat haastattelutilanteet.

Haastattelimme tutkimukseemme kuutta lastentarhanopettajana työskentelevää henkilöä. Haastateltavat olivat neljästä eri päiväkodista. Haastattelut toteutimme yksilöhaastatteluina, jolloin paikalla oli yksi haastateltava sekä kaksi haastattelijaa. Haastattelut toteutettiin haastateltavan työpaikalla. Annoimme haastateltaville etukäteen tietoon haastattelussa käytävät aihepiirit, eli teemat.

5.3 Tutkimusaineiston keruu ja analyysi

Olimme etukäteen kysyneet haastateltaville parhaiten sopivat ajankohdat haastatteluille, jotta haastattelutilanne olisi mahdollisimman kiireetön ja mahdollisimman vähän haastateltavan työpäivää hankaloittava. Haastattelutilanteita varten pyysimme myös haastateltavaa varaamaan päiväkodista sopivan ja rauhallisen tilan. Kerroimme haastateltaville etukäteen haastatteluun kuluva maksimissaan tunnin ajan. Kaiken kaikkiaan haastatteluihin kulunut aika vaihteli 15 minuutista 41 minuuttiin.

Haastatteluiden alussa kerroimme vielä haastateltaville mistä tutkimuksessamme on kyse ja mitä aihepiirejä se koskettaa. Tämän jälkeen pyysimme haastateltavia allekirjoittamaan suostumuksen siitä, että saamme haastatella häntä sekä käyttää hänen antamaansa haastattelua hyödyksi opinnäytetyössämme. Kerroimme myös, että haastateltavalla on mahdollisuus keskeyttää haastattelu kokonaan tai jättää johonkin kohtaan vastaamatta, mikäli siltä tuntuu. Kerroimme myös, että haastateltava voi vielä viikon kuluessa haastattelusta peruuttaa lupansa käyttää haastatteluaan opinnäytetyössämme. Kukaan haastateltavistamme ei perunut oikeuttamme käyttää hänen haastatteluaan opinnäytetyössämme.

Äänitimme kaikki haastattelut kahteen eri sanelimeen ja annoimme tästä tiedon myös haastateltaville heti haastattelun alussa. Haastatteluiden nauhoittaminen

tuntui mielestämme luontevimmalta vaihtoehdolta. Näin molemmat haastattelijat sekä haastateltava pystyi keskittymään mielestämme parhaiten ja intensiivisemmin itse haastatteluun ja haastattelukysymyksiin. Toinen meistä haastatteli haastateltavaa ja toinen seurasi sanelinten nauhoittavan koko haastattelun ajan. Tämä yhden haastattelijan käyttö mielestämme selkeytti myös haastattelutilannetta. Vuorottelimme haastattelijan ja sanelinten tarkkailijan roolia eri haastateltavien kohdalla.

Pohdimme sitä, teemmekö haastattelunauhoista suoraan päätelmiä vai litteroimmeko aineiston. Päädyimme kuitenkin kirjoittamaan äänitetyt haastattelut kirjalliseen muotoon, eli litteroimaan haastatteluaineiston. Koimme, että litteroidusta aineistosta on helpompi koota tutkimuksen tuloksia kuin pelkistä nauhoituksista. Pyrimme molemmat omalta osaltamme litteroimaan suunnilleen saman verran aineistoa. Käytimme litteroinnissa samaa, ennalta sovittua tapaa merkitä haastattelijat sekä haastateltavat. Emme maininneet litteroinneissa päiväkotien tai henkilöiden nimiä.

Litteroidun aineistomme analyysin toteutimme teemoittelun kautta. Teemoittelussa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu (Tuomi & Sarajarvi 2002, 95). Analysoimme tulokset siis teema kerrallaan. Joissakin haastattelumateriaaleissa aikaisemmin käsiteltyihin asioihin palattiin myös seuraavissa teemoissa, joten tämä piti huomioida analysoidessa tuloksia. Tulosten analysoinnin alkuvaiheessa jouduimme hieman selventämään aineistoa. Aineiston selventämisellä tarkoitetaan sitä, että aineistosta karsitaan pois toistoja ja ei-olennaisia seikkoja (Hirsjärvi & Hurme 2000, 137). Selventämisen jälkeen pyrimme löytämään aineistosta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia ja tämän jälkeen raportoimme aineiston tuloksiksi.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden pohtimisen aloitimme jo tutkimuksemme suunnitteluvaiheessa. Tutkimukseemme valitsimme vain kunnallisissa päiväkodeissa työskenteleviä henkilöitä, sillä halusimme pitää saman linjan emmekä ottaa sekä kunnallisista että yksityisistä päiväkodeista haastateltavia. Haastateltavia etsittäessä annoimme jo päiväkotien johtajille tietoon sen, että emme aio tulevassa tutkimuksessamme tuoda esille haastateltavien ja päiväkotien nimiä, emmekä myöskään mainitse paikkakuntaa, jossa päiväkodit sijaitsevat. Kaikkia haastateltavia emme hankkineet päiväkotien johtajien kautta, joten muistutimme haastattelutilanteessa asiasta vielä myös haastateltavia. Sama asia oli mainittu myös lupapapereissa, jotka pyysimme haastateltavia allekirjoittamaan (Liite 1.). Emme myöskään anna haastattelussa nauhoitettuja nauhoja muiden käyttöön. Haastateltavat henkilöt eivät myöskään saaneet meidän kauttamme tietoonsa sitä, ketkä muut tutkimukseen osallistuivat. Opinnäytetyössämme emme myöskään mainitse haastatteluissa esille tulleita nimiä. Se, että pidämme tutkimuksessamme kiinni anonymiteetistä, on tärkeää, sillä meitä haastattelijoita ja haastateltavia koskee vaitiolovelvollisuus.

Reliaabeliudella tarkoitetaan tutkimuksen mittaustulosten toistettavuutta. Toisin sanoen se tarkoittaa tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 216.) Tutkimuksemme reliaabeliutta vahvistaa mielestämme hieman se, että olemme toteuttaneet tutkimuksen parityönä. Olemme molemmat osallistuneet kaikkiin haastattelutilanteisiin ja analysoimme tuloksia yhdessä.

Tutkimusmenetelmän toimivuutta mitata suunniteltua aihetta kutsutaan validiudeksi eli pätevyudeksi (Hirsjärvi ym. 2004, 216). Tutkimuksessamme käytetyllä haastattelulla pyrimme siihen, että haastateltavat ymmärtävät kysymyksemme

varmasti oikein. Kerroimme haastateltavillemme heidän mahdollisuudestaan kysyä, mikäli eivät ymmärrä jotakin kysymystä tai mahdollisuudestaan saada kysymys toistettuna. Mikäli emme olleet varmoja haastateltavan vastauksesta, kysyimme itsekin tarkentavia kysymyksiä sekä tarkistimme, että olimme ymmärtäneet vastauksen oikein. Pyrimme olemaan vaikuttamatta haastateltavien vastauksiin, joten emme myöskään koettaneet johdatella haastateltavia kysymyksillämme.

Päätimme litteroida haastatteluaineistot sen sijaan, että olisimme luottaneet muistimme varaan tai tehneet haastatteluista vain muistiinpanot. Tutkimusaineiston litterointi mahdollisti sen, että aineistoon pystyi palaamaan aina kun siihen oli tarvetta. Koemme tutkimusaineiston litteroinnin lisäävän tutkimuksen luotettavuutta huomattavasti. Osallistuimme molemmat litterointeihin ja niiden käsittelyyn.

Jokaisella haastateltavallamme oli omakohtaisia ja hyvinkin erilaisia kokemuksia tutkimusaiheeseemme liittyen. Useimmat haastateltavien antamista vastauksista olivat erilaisia, joka lisää myös tutkimuksemme luotettavuutta. Esittelemme tutkimuksessamme tutkimustulokset juuri sellaisina, kuin olemme ne haastatteluissa saaneet. Haastateltavien vastauksista olemme erottaneet omat pohdintamme. Opinnäytetyössämme käytetyn, jonkun muun tuottaman tiedon, olemme merkinneet tarkoilla lähdemerkinnöillä.

6 TULOKSET

Tutkimuksessamme saadut tulokset esittelemme tässä osiossa. Tutkimus on pienen haastattelujoukon vuoksi laadullinen, eikä sen tuloksia voi tämän vuoksi yleistää. Tutkimuksemme toteutettiin puolistrukturoituina haastatteluina kuudelle henkilölle. Haastattelurungossamme oli taustatietojen ja vapaata sanottavaa –osion lisäksi kolme teemaa. Ensimmäinen teema oli lasten ja heidän perheidensä ongelmien havaitseminen ja niihin puuttuminen. Toisena teemana oli lastensuojeluilmoitus ja

ilmoitusvelvollisuus sekä kolmantena teemana päiväkotitoiminnan avohuollon tukitoimena. Ensimmäisen ja toisen teeman kysymykset koskivat niitä päiväkodin asiakkaana olevia lapsia ja perheitä, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Teema kolme koski puolestaan niitä asiakasperheitä ja lapsia, joille päiväkotitoiminta on lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Haastattelutilanteissa kerroimme aina haastateltavalle teeman vaihtuessa uuden teeman.

Käsitlemme tutkimuksemme tulokset myös näiden teemojen kautta. Tutkimustulosten lisäksi olemme lisänneet tulokset – kappaleeseen joitakin suoria lainauksia haastateltavien vastauksista. Lainauksia käyttäessämme olemme viitanneet haastateltavaan lyhenteellä H1-H6. Numero kertoo haastateltavan sijoittumisen haastattelujärjestykseen.

6.1 Taustatietoja haastateltavista

Kohderyhmänä tutkimuksessamme oli kuusi Keski-Suomen alueella, kunnallisissa päiväkodeissa, työskentelevää lastentarhanopettajaa. Kolme haastateltavaamme oli koulutukseltaan sosionomeja (AMK), yksi varhaiskasvatuksen kandidaatti ja loput kaksi olivat valmistuneet lastentarhanopettajiksi lastentarhaopettajaopistosta. Iältään haastateltavat olivat 30–48 -vuotiaita. Keski-ikä haastateltavissamme oli noin 39 vuotta. Haastateltaviemme työvuodet päiväkodissa vaihtelivat yhdestä vuodesta aina 26 vuoteen saakka. Keskimääräinen työvuosimäärä päiväkodissa haastateltavillamme oli 9,5 vuotta.

Työkokemusta kysyttäessä, tarkoitimme sosiaalialan työkokemusta. Muita haastateltavien työkokemuksia emme ottaneet haastatteluissa huomioon. Haastateltavista kaksi oli hankkinut sosiaalialan työkokemuksensa ainoastaan päiväkodeista. Kaksi haastateltavaa oli työskennellyt aikaisemmin nuorisotyön parissa ja toinen heistä tämän lisäksi myös lasten iltapäivätoiminnassa. Yksi

haastateltava oli ollut aikaisemmin ohjaajana kerhossa. Yksi haastateltavistamme oli aikaisemmalta koulutukseltaan perushoitaja ja hänellä oli työkokemusta vanhustyöstä sekä työskentelystä alkoholistien parissa. Näiden lisäksi hänellä oli myös työkokemusta terveyskeskuksen sairaalaosastolla toimimisesta. Yksi haastateltavistamme oli toiminut myös päiväkotiyrittäjänä muualla Suomessa.

6.2 Lasten ja heidän perheiden ongelmien havaitseminen ja niihin puuttuminen

Lähestyimme kyseistä teemaa kysymällä haastateltavilta aluksi yleisemmältä kannalta lapsen hyvinvoinnin tukemisesta päiväkodissa. Suurin osa haastateltavistamme koki lapsen hyvinvoinnin tukemisen päiväkodissa olevan lähtöisin yhteistyöstä perheen kanssa sekä lapseen tutustumisesta. Lapsen hyvinvointia koettiin tukevan päiväkodissa myös silloin, kun lapsen perustarpeista huolehditaan sekä lapset huomioidaan myös tunnetasolla. Kolme haastateltavistamme nosti esille myös sen, että lapsen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää järjestää lapsille kehitystasoaan vastaavaa toimintaa päiväkodissa. Yksi näistä haastateltavista perusteli asiaa sillä, että ikätasoisien toiminnan järjestämisen kautta pystytään puuttumaan kehitysviivästymien havaitsemiseen tarpeeksi ajoissa. Yksi haastateltavista nosti esille työntekijöiden ammattitaidon ja sen vaikutuksen siihen, että lapsen vanhemmat voivat käydä huoletta itse töissä, sillä heidän lapsestaan pidetään sillä aikaa hyvää huolta päiväkodissa.

”Päiväkodissa voidaan lapsen hyvinvointia edistää hyvin monella keinoilla ja tärkein on se pohja, että tutustuu lapsiin. Mun mielestä se lähtee sieltä, että tuntee sen lapsen, rupee tuntemaan sen lapsen tapaa toimia ja persoonallisuutta ja muuta. Et se pohjautuu niihin havaintoihin ja lasten kanssa keskusteluihin ja... Ja sitten tutustuminen perheisiin. Se on se kakkosasia ja sitä kautta sitä lapsen hyvinvointia voidaan tukea kun nähdään ne tarpeet ja haasteet.” (H2)

Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö päiväkodissa nähtiin haastateltavien keskuudessa yleisimmin vanhempien tukemisena sekä avoimena ja luottamuksellisena yhteistyönä perheen kanssa. Yksi haastateltava liitti vanhempien tukemiseen sen, että asiat on otettava yhdessä vanhempien kanssa rohkeasti puheeksi. Ennaltaehkäiseväksi lastensuojelutyöksi päiväkodissa katsottiin kuuluvan myös lapsen havainnointi. Puolet haastateltavistamme piti tärkeänä sitä, että lapsen kehitystä ja toimintaa havainnoidaan päiväkodin arjessa, jotta mahdollisiin ongelmakohtiin voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa. Strandbergin ja Utraisen (2008, 24) tekemässä tutkimuksessa lastentarhanopettajat painottivat myös varhaisen puuttumisen tärkeyttä. Heidän haastateltaviensa mukaan varhainen puuttuminen huolta herättäviin tilanteisiin koetaan päiväkodin työntekijöiden velvollisuudeksi sillä tilanteisiin puuttumalla perheen ongelmien kasvamista ja varsinaisten lastensuojelun tukitoimien tarvetta voidaan yrittää ehkäistä jo päiväkodin keinoin (Strandberg & Utriainen 2008, 25). Yksi haastateltavistamme näki ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön päiväkodissa olevan myös sitä, että lasten vanhemmat voivat kysyä kasvatukseen liittyvissä asioissa neuvoa päiväkodin työntekijöiltä. Myös vanhempien ohjaaminen esimerkiksi neuvolan piiriin nähtiin ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä päiväkodissa. Myös vanhempien kanssa käytävät Vasu-keskustelut nousivat yhden haastateltavan vastauksista esille ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä.

”Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on mun mielestä päiväkodissa ennen kaikkee niitten vanhempien... Vanhempien tukemista.” (H1)
”Se on nimenomaan sitä, että tehdään ne havainnot ja sitten puututaan ja pyritään toimimaan sen lapsen hyväksi jos siinä nähdään (epäkohtia). Ja silloinhan siinä kun tutustuu lapseen ja tekee havaintoja niin näkee ne kohdat mihin siinä sen lapsen hyvinvoinnissa täytyis puuttua ja edistää.” (H2)

Haastattelussamme kysyimme haastateltavilta huoleen liittyvistä seikoista, mikäli lapseen tai hänen perheeseensä kohdistui lastensuojelullista huolta. Lapseen tai hänen perheeseensä kohdistuva huoli oli päällimmäisenä tuntemuksena epäkohtia havaitessa. Vakavampia ongelmia ja epäkohtia havaitessa haastateltavistamme kaksi

kertoi tuntemustensa liittyvän epäuskoon asiaa kohtaan sekä hädän tuntemukseen. Muita yleisiä tuntemuksia haastateltaviemme keskuudessa olivat viha, suuttumus, pettyminen sekä suru. Yksi haastateltavistamme kertoi huolen liittyvän usein myös lapsen kokonaisvaltaiseen tilanteeseen ja siihen, mitä kaikkea perheessä tapahtuukaan päiväkodissa heränneiden huolenaiheiden lisäksi. Suurin osa haastateltavistamme kertoi huolen liittyvän lapsen puheisiin ja käyttäytymiseen. Havainnot kohdistuvat tällöin usein lasten piirustuksiin, leikkeihin ja itkuisuuteen. Myös kastelu isompien lasten kohdalla herättää helposti työntekijän huolen. Yksi haastateltavista kertoi huolensa useimmiten kohdistuvan lapsen tunnepuoleen liittyviin asioihin sekä kasvuun tai kehittymiseen vaikuttaviin haasteisiin. Vanhempien osalta huoli liittyy useimpien haastateltavien mukaan yleisimmin lapsen huonoon ja epäasianmukaiseen vaatetukseen, vanhempien väsymykseen tai heidän puheisiinsa. Yksi mainitsi vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien herättävän useimmiten huolen. Haastattelussa kävi ilmi, että työntekijöiden huoli lapsesta tai hänen perheestään on useimmiten useamman pienen huolen summa, eikä huoli yleensä herää pelkästään esimerkiksi lapsen itkuisuuden myötä.

”No tota... Aika usein se voi liittyä johonkin lapsen puheisiin tai lapsen piirustuksiin, että ne on ehkä ne päällimmäiset. Sitte... Sit tietysti semmosee johonki lapsen, niinku... Siihen, että se selkeesti voi huonosti, että on niinku hyvin itkunen tai sitten just se, että yhdistettynä... Niinkun tietenkään yks asia ei välttämättä aina niinkun tarkota sitä.” (H3)

Mikäli lapsen tai perheen tilanteessa ilmenee päiväkodissa jotakin huolestuttavaa, on siihen haastateltaviemme mukaan puututtava herkästi ja mahdollisimman pian. Suurin osan haastateltavistamme kertoi, että pienikin huoli jaetaan lähikollegan kanssa hyvin herkästi. Omalle huolen tunteelle pyritään hakemaan vahvistusta ennen kuin asiasta aletaan puhumaan laajemmin. Kaikki haastateltavat toivat haastatteluissaan ilmi, että mahdolliset lapsiin ja perheisiin kohdistuvat huolet jaetaan useimmiten oman tiimin keskuudessa. Oman tiimin lisäksi huoli tulisi yhden haastateltavan mukaan jakaa myös toisen tiimin kanssa, mikäli lapsella on kyseisessä

ryhmässä sisaruksia. Yksi haastateltava nosti esille huolen puheeksi ottamisen perheen kanssa. Hänen mielestään pitää olla tarpeeksi hyvä taustatieto itsellä huoleen liittyen, ennen kuin ottaa asian puheeksi vanhempien kanssa.

”Kyllä ihan heti (huolen puheeksi ottamisen ajankohta). Sillon kun se yhtään tulee se semmonen olo, että nyt niin kun tuo ihmetyttää joku asia, tai joku asia on huonosti. Tietenkin sitä tietty vanhempien kanssa ei ehkä ihan heti (ota puheeksi), koska sitä pitää tietty eka seurata, koska voi tulla väärinkäsityksiäkin sitten.” (H4)

”No, minun mielestä kyllä aika herkästi kannattaa se asia jakaa ja kysyä toisen mielipidettä... Eikä niin, että pohtii ja pitää mitään itellään... Ja pitää mielessä ja useimmitenhan se todellisuudessa on niin, että kun saat sen rauhallisen hetken, niin että jaat sen asian oman tiimin jäsenen kanssa, niin sieltä on huomattu... Jokainen on huomannut nämä samat asiat.” (H2)

Lasten ja perheiden tilanteisiin puututaan haastateltavien mukaan hyvin monenlaisista syistä. Vastauksissa useimmiten esille nousivat väkivallan merkit lapsessa, lapsen omat puheet, kehitykselliset viivästymät sekä vanhempien päihtymys tai mielenterveydelliset ongelmat. Myös lapsen likaisuus ja märissä vaipoissa oleminen tulivat esille useamman haastateltavan kohdalla. Yksi haastateltavista nosti esille kasvatuskumppanuuden ja hän koki kasvatuskumppanuuden lupana puuttua lapsen kasvatukseen hyvinkin herkästi ja tällöin perheiden tilanteisiin puututaan hänen mielestään paljon. Haastateltavista puolet piti lapsen omia puheita suurimpana syynä sille, milloin on pakko puuttua lapsen ja perheen tilanteeseen. Loput haastateltavista kokivat myös osan aikaisemmin mainituista syistä sellaisiksi, että lapsen ja perheen tilanteeseen on pakko heidän mielestään puuttua.

”No sillon jos tuntuu että sen lapsen, oikeesti sen lapsen, hyvinvointi on niinkun vaarassa. Ja ainakin siinä tapauksessa, jos siinä lapsessa on selvästi... Hän kertoo ite tai näkyy väkivallan merkkejä. Ja mulla on nyt kokemusta että on puututtu siinä tilanteessa kun vanhempi tulee hakemaan epämääräisessä kunnossa lasta hoidosta. Niin semmosessa oon ite joutunu puuttumaan.” (H2)

Haastateltaviemme keskuudessa vaihteli myös toimintatapa toimia tilanteissa, joissa haastateltava koki työssään jotakin huolestuttavaa lapsen tai hänen perheensä tilanteessa. Kaksi samassa päiväkodissa työskentelevää sekä yksi toisessa päiväkodissa työskentelevä haastateltava mainitsi päiväkodissaan olevan tietty toimintatapa huolen herätessä. He kaikki kolme mainitsivat huolta herättävien tilanteiden etenevän siten, että ensiksi lähikollega otetaan mukaan huolen käsittelyyn ja mikäli tilanne vaatii, tämän jälkeen huoli jaetaan myös tiimin kanssa. Myös Ruposen, Vuorion ja Örnin (2012, 31) tutkimuksessa nousi esille ensisijaisena työntekijöiden välisen keskustelun tärkeys huolen herätessä. Samoin kuin meidän haastateltavatkin, Ruposen ym. haastateltavat hakivat tukea havainnoilleen muilta tiimin jäseniltä (Ruponen, Vuorio & Örn 2012, 31).

Lisäksi kaksi haastateltavaamme mainitsi, että erityislastentarhanopettaja otetaan melko helposti keskusteluun osalliseksi. Kolme haastateltavaamme ei ottanut esille lähikollegan tai tiimin välistä arviointia lapsen tilanteesta, vaan he käsitelisivät huolta herättävät aiheet suoraan lapsen vanhempien kanssa. Suurin osa haastateltavista toi esille tilanteiden yksilöllisyyden sekä myös vanhempien yksilöllisen tavan reagoida asioihin. Näiden haastateltavien mukaan toimintatavan valitsemiseen vaikuttavat muun muassa vanhempien reagoinnin ennakointi. Kysyttäessä huolta herättävien tilanteiden toimintatapoja, ainoastaan yksi haastateltava kuudesta mainitsi lastensuojeluilmoituksen tekemisen. Tämä haastateltava mainitsi lastensuojeluilmoituksen tekemisen tapahtuvan sen jälkeen kun hän olisi ensin keskustellut asioista lapsen vanhempien kanssa.

Kaikki haastateltavat toivat esille keskustelun ja vuorovaikutuksen liittyvän vahvasti vanhemmuuden tukemiseen. Heidän mielestään vanhemmuuden tukemista on asioiden jakaminen puolin ja toisin. Puolet haastateltavista kertoi vanhemmuuden tukemisen olevan sitä, että vanhemmat pystyvät luottamaan siihen, että heidän

lapsestaan välitetään ja pidetään päivän aikana hyvää huolta. Yksi haastateltava toi vahvasti esille vanhemmille annetun positiivisen palautteen tärkeyden. Hänen mukaansa positiivinen palaute kasvattaa varmuutta ja luottamusta vanhemman omien kasvatustaitojen osalta. Vanhemmuuden tukemiseen liittyy yhden haastateltavan mukaan olennaisesti myös Vasu-keskustelut.

”No sitä mitä alussa sanoin, että vanhemmat näkee että siitä lapsesta ihan aidosti täällä päiväkodissa välitetään, hänen kerrotaan jotakin pientä joka päivä vanhemmalle. Sen ei tarte olla mitään tällöstä hyvin suureellista, vaan jotakin pieniä havaintoja mitä me tehdään päivän mittaan, että mitä laps on oppinu tai missä on onnistunu. Yleensä niitä myönteisiä asioita, et ei se et kaadetaan jotaki et nyt on tapahtunut sitä, tätä ja tuota... Et ei sillein, vaan ne myönteiset asiat. – kyl se lähinnä sitä on... Siitä lapsesta iloitsemista ja sen kasvun tukemista. Sitä se on.” (H5)

Koivusen vuonna 2005 tekemä lopputyö käsitteli vanhempien ja työntekijöiden välisen yhteistyön vaikeuttavia ja kuormittavia tekijöitä. Tuloksiksi Koivunen sai tutkimuksessaan seuraavanlaisia: vanhemmat eivät ota vastaan omaa lastaan koskevaa tietoa, vanhempien kiire, vaativat vanhemmat, vanhempien pahan olon purkaminen työntekijään, vanhempien keskinäiset erimielisyydet, puutteelliset vuorovaikutustaidot sekä vanhempien kiinnostumattomuus lapsen hoitopäivää kohtaan. Myös kohtaamattomuus, monikulttuurisuus, resurssipula sekä hoitosuhteen katkeaminen vaikuttivat tutkimuksen mukaan heikentävästi yhteistyöhön. Myös lapsen tuonti- ja hakutilanteiden huono aika keskusteluille, vanhempien ja työntekijöiden henkilökemioiden kohtaamattomuus, lapsen vaikeuksien puheeksi ottaminen vanhempien kanssa sekä moniongelmaisten perheiden auttamisen vaikeus ilmenivät tuloksissa. (Koivunen 2005, 176.)

Koivusen (2005, 176) tutkimuksessa esille nousseet tekijät ovat osittain myös samoja, jotka ilmenivät meidän toteuttamassamme tutkimuksessa. Yhteistyötä vanhempien ja työntekijöiden välillä estää neljän haastateltavamme mukaan vuorovaikutuksen

puutteellisuus sekä vanhempien haluttomuus pitää kasvatuskumppanuutta yllä. Kaksi haastateltavaa mainitsi myös kiireen estävän yhteistyön työntekijän ja vanhemman välillä. Yksi haastateltava nosti esille työntekijän asettumisen asiantuntijan rooliin yhteistyön estävänä seikkana. Myös lapsen vanhempien ero vaikuttaa yhden haastateltavamme mielestä yhteistyön toteuttamiseen heikentävästi. Tutkimuksessamme viisi vastaajaa toi esille yhteistyötä edistäviä tekijöitä. Heidän mukaansa yhteistyötä edistäviä asioita olivat tiedottaminen, aitous ja avoimuus vuorovaikutuksessa sekä luottamuksellisen suhteen syntyminen työntekijöiden ja vanhempien välille. Yksi mainitsi edistäväksi tekijäksi vanhempien oman aktiivisuuden.

”Yhteistyötä lasten vanhempien kanssa estää ainakin sellanen, että jos mä asetun niinkun vanhempien yläpuolelle ja olen sellaisessa asiantuntijaroolissa.” (H1)

6.3 Lastensuojeluilmoitus ja ilmoitusvelvollisuus

Kolme haastateltavaa, kahdesta eri päiväkodista, kertoi, että viimeisen vuoden aikana on heidän ryhmässään tai päiväkodissaan tehty lastensuojeluilmoituksia. Heidän mukaansa lastensuojeluilmoituksia on viimeisen vuoden aikana tehty keskimäärin kaksi kappaletta. Edellä mainittujen haastateltavien mukaan ilmoituksia on tehty, koska lapsi on itse tuottanut huolestuttavaa puhetta perheväkivallasta. Muita syitä ovat olleet vanhemman jaksaminen sekä vanhemman päihdeongelma. Näiden kolmen haastateltavan kohdalla kaksi haastateltavaa samasta päiväkodista kertoi lastensuojeluilmoituksen tekemisprosessin etenevän siten, että aluksi asiasta keskustellaan omassa tiimissä erityislastentarhanopettajan kanssa. Mikäli lastensuojeluilmoituksen tekeminen nähdään aiheelliseksi, tekee erityislastentarhanopettaja haastateltavien mukaan ilmoituksen ja nämä kaksi kokivat ilmoituksen tekemisen olevan viime kädessä erityislastentarhanopettajan vastuulla. Nämä molemmat haastateltavat kokivat käytössä olleen toimintatavan

olevan toimiva. Kolmas haastateltavista ei tuonut esille mitään tiettyä toimintatapaa lastensuojelullisen huolen ilmaantuessa. Kyseinen haastateltava painotti aikaisemmissa vastauksissaan tilanteiden yksilöllisyyttä. Tärkeimpinä päiväkodin ulkopuolisina yhteistyötahoina lastensuojelullisen huolen herätessä nämä kolme haastateltavaa kokivat olevan neuvolan sekä sosiaalityöntekijän.

”Ensin omassa tiimissä puhutaan ja sitten kerrotaan omalle... Pidetään oma palaveri esimiehen kanssa johon tulee sitten myös se erityislastentarhanopettaja mukaan. Ja sen jälkeen erityislastentarhanopettaja näissä tapauksissa otti yhteyttä sosiaalipuolelle ja... Ja teki sen ilmoituksen.” (H2)

Kolme muuta vastaajaa pohti lastensuojeluilmoitusten tekemättömyyden johtuvan kyseisen asuinalueen rakenteesta. Haastateltavat työskentelivät kahdessa eri päiväkodissa. Kaikki kolme haastateltavaa tiedostaa päiväkodissaan olevan jokin toimintatapa lastensuojelullista huolta aiheuttavien tilanteiden varalle. Näistä kolmesta kaksi ei tarkalleen ottaen tiennyt toimintatavan sisältöä. Nämä kaksi haastateltavaa työskentelevät samassa päiväkodissa. Molempien mielestä olisi kuitenkin tärkeää ottaa asia ensiksi perheen kanssa puheeksi ennen kuin varsinaiseen lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ryhdyttäisiin. Toinen kyseisistä haastateltavista oletti yhteistyötahoina olevan lastensuojelullisen huolen ilmaantuessa neuvolan perhetyöntekijän, päivähoidon perhetyöntekijän sekä sosiaalityöntekijän. Toinen heistä puolestaan ei nimennyt mitään yhteistyötahoja, vaan hän oletti, että päiväkotiin oltaisiin jostakin yhteydessä, mikäli heidän päiväkodistaan lastensuojeluilmoitus tehtäisiin.

Edellä mainituista kolmesta haastateltavasta yksi haastateltava oli aikaisemmin toiminut kyseisen kaupungin toisessa päiväkodissa, josta hänelle oli kertynyt kokemusta lapsiryhmässä työskentelystä, jossa lastensuojeluilmoituksia oli jouduttu tekemään. Nykyisessä työpaikassaan hän tiesi olevan käytössään toimintatapa lastensuojelullisen huolen ilmaantuessa. Hänen nykyisessä työpaikassaan lapset on

ikään kuin jaettu aikuisten kesken ”omiin lapsiin”. Lastensuojeluilmoitus on myös pääsääntöisesti sen aikuisen tehtävä, kenen ”oma lapsi” on kyseessä.

”Se johtuu varmaan siitä, että tää on semmosta aluetta, että tänne on valikoitunut... Ehkä rakennetaan paljon... On semmosia perheitä... Täällä ei oo paljoa mitään vuokra-asuntoja, vaan rakennetaan paljon ja luulen että se on aikalailla sit tää alue (joka vaikuttaa lastensuojeluilmoitusten tekemättömyyteen). Tää on varmaan aika poikkeuksellinen kaupungin päiväkotit, sillä lailla kaikin puolin, että kyllä kaikki perheet on niin mahtavia ja yhteistyö perheiden kanssa on tosi helppoo.” (H4)

Neljän haastateltavan mukaan yhteistyö vanhempien ja työntekijöiden välillä voi vaarantua lastensuojeluilmoituksen tekemisen vuoksi. Heidän mukaansa luottamus voi kärsiä perheen ja päiväkodin välillä. Yksi haastateltava mainitsi myös perheen etääntymisen mahdollisena seurauksena lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Lopuista kahdesta haastateltavasta toinen koki, että vanhempien kielteinen reagointi lastensuojeluilmoituksen tekemisestä kuullessaan on asiaan kuuluvaa reagointia. Hyvällä kasvatuskumppanuudella tällaisistakin haasteista selvitään kyseisen haastateltavan mukaan eikä hän näin ollen koe lastensuojeluilmoituksen tekemisestä olevan haittaa.

”No kyllähän siinä tietenkin se yhteistyö saattaa romuttua hetkeksi -- tai sitten voihan siinä olla sekin, että se romuttuu tyystin... Että se on täysin mahdollista, että vanhempi päättää että tänneppä päiväkotiin hän ei enää lastaan tuo ja siirtää lapsen toiseen (päiväkotiin). Tosin seuraahan se tieto sitten sinne toiseenkin päiväkotiin, että näin on tapahtunu... Mutta se on ehkä se kaikista isoin riski, että se menee hankalaks, se perheen kanssa tehtävä yhteistyö. Mutta ei sitä voi pelätä.” (H3)

Kolmella haastateltavista oli henkilökohtaista kokemusta lastensuojeluilmoituksen tekemisestä joko nykyisessä tai aikaisemmassa työpaikassaan. Ilmoitukseen liitettyjä tuntemuksia oli heidän mukaansa huolestuneisuus, kiukku, varmuus sekä velvollisuus. Haastateltavista loput kolme eivät olleet koskaan itse tehneet lastensuojeluilmoitusta. Yksi heistä arveli ilmoituksen tekemisestä seuraavan

huolestuneisuuden ja toiveikkuuden tuntemuksia kun taas toinen piti tärkeänä pienenkin huolen tarkistamista. Hänen mukaansa ilmoituksen tekemistä varten huolen määrä tulisi kuitenkin tarkoin miettiä.

”No, nää on ollu niin selvät tapaukset (tehdyt lastensuojeluilmoitukset) että mulla on ollu koko aika se varma tunne, että tää on nyt se tapa, miten kuuluukin toimia... Että tässä on tehty aivan oikeen ja tää on sen lapsen parhaaksi.” (H2)

”-- Kyllä se aina tuntuu niin ku aika isolta asialta ja niinhän se tietysti kuuluukin tuntua... Koska se on myös perheelle iso asia, mutta kyllä sen näkee myös niin, että tää on mun velvollisuus ja mun on tehtävä tää sen lapsen edun nimissä... Että ei siinä oikeen vaihtoehtoja oo.” (H3)

6.4 Päiväkoti lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Kolmannen teeman kysymyksemme koskivat niitä lapsia ja perheitä, joille päiväkoti on lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Kolme haastateltavaa kahdesta eri päiväkodista osasi kertoa, että heidän päiväkodissaan tai ryhmässään on lapsia, joille päiväkoti on avohuollon tukitoimi. Lopuista kolmesta vastaajasta kaksi oli asian suhteen epävarmoja ja yksi tiesi, että päiväkodissa ei ole tällaisia perheitä, joille päiväkoti on avohuollon tukitoimi. Näiden kahden asiasta epävarman haastateltavan kohdalla haastattelu päätettiin lopettaa tämän teeman osalta, sillä heillä ei ollut myöskään aikaisempaa kokemusta aiheeseen liittyen. Yksi haastateltava oli ollut aikaisemmin saman kaupungin toisessa päiväkodissa töissä ja hänellä oli sitä kautta aikaisempaa kokemusta aiheesta. Hänen vastaukset huomioitiin tämän teeman tulosten analysoinnissa.

Nämä neljä haastateltavaa, joilla oli kokemusta lapsista ja perheistä, joille päiväkoti on lastensuojelun avohuollon tukitoimi, työskentelivät kolmessa eri päiväkodissa. Haastateltavien mukaan tällaisten perheiden määrä vaihteli noin 21 lapsen lapsiryhmässä yhdestä kolmeen perheeseen. Kolme haastateltavista ei osannut

sanoa muiden päiväkodin ryhmien tilanteesta. Neljännen kohdalla kysymys ohitettiin, sillä hänen nykyisessä työpaikassaan tällaisia perheitä ei ollut.

Kaikki nämä neljä haastateltavaa olivat sitä mieltä, että lastensuojelun avohuollon tukitoimi ei erotu lapsiryhmässä. Osa haastateltavista mainitsi kuitenkin, että tukitoimena päiväkodissa olevien lasten kohdalla hoitopäivät saattavat poiketa pituudeltaan jonkin verran muihin lapsiin verrattuna. Yksi haastateltava mainitsi myös että itse hän omassa työssään saattaa tällaisten lasten kohdalla antaa lapselle enemmän huomiota ja aikaa. Kanth & Schlobohm (2008, 40) saivat tutkimuksessaan samankaltaisia tuloksia kuin meidän tutkimuksessamme. Heidän vastaajansa painottivat, että lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevaa lasta kohdellaan ja häneen suhtaudutaan samoin kuin kaikkiin muihinkin lapsiin, mutta he ovat erityisen tarkkailun alla (Kanth & Schlobohm 2008, 40).

”Eipä se oikeestaan tota niin siinä ryhmässä... sitä ei ajattele sillä tavalla, että tuo lapsi on nyt sitten... että koska sille pystyy tarjoomaan ihan samalla lailla kaiken muunki kun muillekin lapsille.” (H6)

Neljästä haastateltavasta kolme kokee yhteistyön tällaisten perheiden kanssa melko samanlaiseksi kuin kenen tahansa muunkin perheen kohdalla. Heidän mielestään yhteistyö on kuitenkin hieman tiiviimpää ja intensiivisempää. Moniammatillisia palavereita on näiden kolmen haastateltavan mielestä useammin. Yksi mainitsi myös Vasu-keskusteluiden olevan useammin, kuin niiden perheiden kanssa, joilla asiakkuutta lastensuojelun avohuoltoon ei ole. Yksi neljästä haastateltavasta näki tilanteen niin, että tällaiset asiakasperheet hakevat itse enemmän päiväkodin henkilökunnalta tukea sekä puhuu enemmän omista asioistaan, kuin perheet, joilla asiakkuutta lastensuojelun avohuoltoon ei ole. Uiton ja Vuolasmaan (2011, 47) tutkimuksessa tuli samankaltaisia tuloksia esille kuin meidän tutkimuksessamme, lastensuojelun avohuollon asiakasperheille varataan heidänkin haastateltaviensa mukaan enemmän aikaa keskustelulle. Mielenkiintoista oli, että heidän

tutkimuksessaan haastateltavat nostivat esille tämän vaikuttavan negatiivisesti perustehtävän hoitamiseen: kun perheille varataan enemmän aikaa, on se aika lapsilta pois. Meidän haastateltavat eivät tällaista näkökulmaa tuoneet esille. (Uitto & Vuolasmaa 2011, 47.)

”No sen verran ehkä eroaa, että se on ehkä vähän semmosta tiiviimpää, että tota sitä pietään koko aika, yritetään pitää niin kun yllä. Niin kun totta kai tavallisten lasten vanhempien kanssa, mutta se on jotenkin niin kun semmosta intensiivisempää.” (H6)

”Tota periaatteessa yhteistyö on samanalaista, mut sitä on vähän enemmän. Sen takia, koska on näitä yhteistyöpalavereita sosiaalityön kanssa. Ja sitten Vasu-keskustelut myös aina tossa meidän ryhmässä ainaki että joilla on tää päivähoito lastensuojelullinen tukitoimi, nii sitte aina niitte kanssa pidetään ne Vasu-keskustelut kahesti vuodessa...” (H1)

Perheiden kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi kysyimme haastateltaviltamme muista moniammatillisista yhteistyötahoista, joita heillä on silloin, kun perhe on lastensuojelun avohuollon tukitoimena päiväkodissa. Kaikki haastateltavat mainitsivat tärkeimmiksi yhteistyötahoiksi tällaisten perheiden kohdalla sosiaalityön sekä neuvolan. Muita mainittuja yhteistyötahoja olivat psykologi, toimintaterapia, puheterapia, perhetyö sekä esikoululaisten kohdalla koulu. Moniammatillinen yhteistyö eroaa haastateltaviemme mukaan tällaisten perheiden kohdalla siten, että moniammatillinen yhteistyö on usein perusteellisempaa sekä laajempaa, sillä yhteistyötahoja on useimmin enemmän kuin tavallisten perheiden kohdalla. Yksi neljästä haastateltavasta mainitsi moniammatillisen yhteistyön olevan suunnitelmallisempaa perheiden kohdalla, joille päiväkotitoimi on lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Myös Kanthin ja Schlobohm (2008, 58) tutkimuksessa osa haastateltavista koki, että lastensuojelun asiakasperheiden kanssa järjestetään enemmän tapaamisia. Heidän haastateltavista osa koki myös, että vanhempien tuodessa lasta päiväkotiin heidän kanssa keskustelulle käytetään enemmän aikaa (Kanth & Schlobohm 2008, 58).

6.5 Haastattelun herättämiä ajatuksia aiheesta

Haastattelun jälkeen jokaiselle haastateltavalle annettiin mahdollisuus vielä sanoa ja täydentää jotakin aiheeseen liittyvää. Useimmat haastateltavat nostivat esille tutkimuksemme aiheen tärkeyden. Useiden mielestä aiheemme oli sellainen, että se tulisi pitää mielessä vaikka omassa päiväkodissa se ei koko aika olisikaan ajankohtainen tai esillä. Yksi haastateltava nosti esille päivähoidon aseman ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä. Hänen mukaansa päivähoito on tärkeässä asemassa havaitsemaan lasten ja perheiden ongelmia sekä puuttumaan niihin ajoissa. Toinen haastateltava korosti työntekijöiden ilmoitusvelvollisuutta sekä myöskin velvollisuudesta kertoa vanhemmille työntekijöiden ilmoitusvelvollisuudesta. Hänen mukaansa on tärkeää, että vanhemmat tiedostavat työntekijöiden aseman lastensuojeluilmoituksen tekemisessä.

Kaksi haastateltavista nosti lopuksi esille sen, kuinka haastattelu on vaikuttanut heihin ajatuksia herättävällä tavalla. He kokivat, että haastattelumme jälkeen heidän tulisi päivittää tietouttaan lastensuojeluilmoituksen tekemistä kohtaan. Toinen heistä toi esille sen, että olisi hyvä mikäli sosiaalityöntekijä kävisi esimerkiksi vuosittain päiväkodilla päivittämässä työntekijöiden tietoutta lastensuojeluilmoituksen tekemistä kohtaan. Mielestämme tämä saattaisi olla toimiva tapa madaltaa työntekijöiden kynnystä tehdä lastensuojeluilmoituksia tarpeen vaatiessa. Yksi haastateltava toivoi jopa konkreettista harjoitusta siitä, kuinka lastensuojeluilmoituksen tekeminen puhelimitse tapahtuisi sekä mitä asioita puhelu sisältäisi.

Yksi haastateltavistamme nosti esille päivähoidon ja sosiaalityön välisen yhteistyön. Haastateltava kertoi yhteistyön haasteena olevan hänen mielestään sen seikan, että päiväkodista annetaan paljon tietoa sosiaalityön puolelle, mutta he eivät saa vastaavasti heiltä tietoa päiväkotiin. Näin ollen päiväkoti ei pysty hänen mukaansa

täysin vastaamaan perheen tarpeisiin, mikäli perhe ei itse asioistaan puhu päiväkodin henkilökunnalle. Asia käy ilmi myös muutamista muista tutkimuksista, kuten esimerkiksi Karhulan, Suutarin & Vainionkulman (2011, 74) tutkimuksessa haastateltavat kokivat yhteistyön sosiaalitoimen ja päiväkodin välillä sekä lapsen edun hidastuvan juuri edellä mainitusta syystä. Myös Asikaisen (2009, 65) tutkiessaan Kouvolalaisia päiväkoteja, esille nousi tämä sama asia. Asikaisen haastateltavien keskuudessa yhteistyön osalta päiväkodeissa toivotaan avoimuuden lisäämistä päiväkotiin päin. Asikaisen haastateltavat kokevat tilanteen usein niin, että heiltä odotetaan tiedottamista, mutta päiväkotiin päin tulee heidän mukaansa vain tiedon murusia ja perheiden todellinen tilanne saattaa paljastua jälkikäteen päiväkodille. (Asikainen 2009, 65.)

Eräs haastateltavistamme koki tällä hetkellä työnsä tietyllä tapaa hieman helpommaksi, sillä päiväkodissa tai omassa ryhmässä ei ole lastensuojelun asiakkuudessa olevia perheitä. Hänellä oli aikaisempaa työkokemusta kaupungin toisesta päiväkodista, jossa lastensuojelulliset asiat olivat yleisempiä. Sama haastateltava kertoi oman yksityiselämän ja työn välisestä suhteesta. Hänen työpaikallaan ei siis ole tällä hetkellä perheitä, joilla olisi lastensuojelun asiakkuutta. Hänen mukaansa perheitä on tällöin helpompi kohdata vapaa-aikana, kuin silloin, mikäli perheellä olisi lastensuojelun asiakkuus.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyömme loppuun olemme koonneet yhteen ajatuksia, joita tutkimus meissä herätti koskien tuloksia, ammatillista kasvua ja jatkotutkimusaiheita. Koemme eduksemme sen, että toteutimme opinnäytetyömme parina, sillä näin pääsimme yhdessä käymään antoisia keskusteluita aiheesta ja saimme uudenlaisia näkökulmia ja lähestymistapoja aiheeseen liittyen toisiltamme. Saimme paljon uusia ideoita ja ajatuksia myös haastatteluiden lopuksi käydyistä keskusteluista

lastentarhaopettajien kanssa. Heillä oli paljon arvokasta työkokemuksen tuomaa tietoutta aiheestamme.

7.1 tutkimustulosten tarkastelua

Tutkimuksemme mukaan lasten ja perheiden tukeminen päiväkodissa on hyvin laaja-alaista ja monipuolista. Perusta lapsen kehityksen tukemiselle on avoin ja luottamuksellinen kasvatuskumppanuus lapsen vanhempien kanssa. Myös päiväkodin roolin ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä nähtiin perustuvan vanhempien kanssa tehtävään, avoimeen ja luottamukselliseen, yhteistyöhön. Yhteistyötä vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välillä edistää tutkimuksemme mukaan pääsääntöisesti tiedottaminen, aitous ja avoimuus vuorovaikutuksessa sekä luottamuksellisen suhteen syntyminen vanhempien ja työntekijöiden välille. Yhteistyötä vanhempien ja työntekijöiden välillä puolestaan estää tutkimuksemme mukaan vuorovaikutuksen puutteellisuus sekä vanhempien haluttomuus pitää kasvatuskumppanuutta yllä. Myös kiire nähtiin yhteistyötä haittaavana tekijänä.

Tutkimustulosten myötä voimme todeta, että päiväkodin asema varhaisessa puuttumisessa on suuri. Prosessin lähtökohtana on lapsesta herännyt huoli ja usein se herää lapsen käyttäytymiseen ja lapsen ulkoiseen olemukseen liittyvistä havainnoista. Toisena suurena huolta herättävänä asiana haastateltavat toivat esille perheeseen liittyvät havainnot. Työntekijässä heräävä huoli liittyy aikaisempiin kokemuksiin lapsesta ja hänen perheestään sekä työntekijän arviosta perheen voimavaroihin. Myös Eriksson ja Arnkil (2005, 21) kuvaavat huolta kokonaisvaltaisena näkemyksenä, mikä muodostuu päivähoitohenkilökunnan omasta suhteesta lapseen ja hänen tekemistä havainnoista sekä niiden peilaamisesta aikaisempaan kokemuspohjaan. Tutkimuksessamme vanhempien kanssa huolen puheeksi ottaminen koettiin tärkeäksi. Huolen herääminen ja ilmoituksen tekeminen nähtiin vaikuttavan työntekijöiden ja vanhempien väliseen luottamussuhteeseen ainakin

hetkellisesti. Huolen esiin tuominen ja lastensuojeluilmoituksen tekeminen koettiin suurilta osin myös ammattiin liittyvänä velvoitteena. Velvoitteena, joka tulisi tuoda esille myös vanhemmille. Päiväkodin puuttumisen velvollisuus korostuu etenkin lastensuojelua vaativissa tilanteissa, jolloin päiväkodin henkilöstöltä saatu tieto voi olla todella tärkeää ja ratkaisevaa sekä lapsen edun, että toimenpiteiden määrittelyn kannalta (Eriksson & Arnkil 2005, 34).

Tutkimuksessamme saatujen tulosten perusteella haastateltavillamme, lastentarhanopettajana työskentelevillä henkilöillä, oli hyvin paljon arvokasta työkokemusta päiväkodissa lasten ja heidän perheidensä kanssa työskentelystä. Vaihtelevista työvuosien määrästä sekä aikaisemmasta työkokemuksesta huolimatta kaikilla haastateltavillamme oli vankka ammattitaito sekä jokainen tuntui olevan hyvin omistautunut työlleen lasten ja heidän perheidensä parissa. Kokemus lastensuojeluilmoituksen tekemisestä tai päiväkodissa lastensuojelun avohuollon tukitoimena olevan perheen kanssa työskentelystä vaihteli huomattavasti haastateltaviemme keskuudessa. Tähän vaikutti osittain työuran pituus sekä kaupungin alue, jolla työntekijä työskenteli. Havaitsimme, että suurin osa haastateltaviemme tietämyksestä lastensuojeluun liittyvistä asioista oli peräisin heidän omista työkokemuksistaan, eikä niinkään yleisestä tietämyksestä. Suurimmaksi kehittämiskohteeksi päivähoidossa avohuollon tukitoimena ilmeni olevan vaitiolovelvollisuus. Haastateltavien keskuudesta esille nousi toive tiiviimmistä yhteistyöstä sosiaalitoimen kanssa, mikä voisi olla mielestämme myös avuksi lisäämään työntekijöiden tietoutta lastensuojeluun liittyvissä asioissa. Työntekijät toivat haastatteluissaan esille kuitenkin työntekijöiden välisen yhteistyön, joten mikäli itsellään ei olisi kokemusta lastensuojelullisten asioiden kanssa työskentelystä, voisi apua saada muilta työtovereiltaan. Tästä voimme päätellä, että toimiva työyhteisö on päivähoidon laadun kannalta tärkeää ja vaikuttaa mm. varhaiseen puuttumiseen.

Tuloksia analysoidessamme huomasimme pidemmän työkokemuksen omaavien henkilöiden puhuvan ja käsittelevän haastatteluamme koskevia aiheita hieman laajemmin ja enemmän yleisemmältä kannalta, kun taas lyhyemmän työkokemuksen omaavat henkilöt keskittyivät mielestämme enemmän yksittäisiin tapauksiin.

Vain kaksi haastateltavistamme oli työskennellyt päivähoidossa niin pitkän ajan, että heille oli kertynyt todella paljon työkokemusta päiväkodissa työskentelystä. Uskomme haastateltavien vaihtelevan työkokemuksen vaikuttaneen paljolti tutkimuksemme tuloksiin. Suurimmalla osalla haastateltavistamme ei ollut juurikaan kokemusta päiväkodista lastensuojelun tukitoimena taikka lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Mikäli useammilla haastateltavistamme olisi ollut pidempi työkokemus päiväkodista, uskomme, että olisimme saaneet tuloksiimme enemmän sisältöä ja vaihtelua.

Haastateltavistamme kolmella sosionomilla sekä yhdellä melko tuoreella lastentarhanopettajalla oli eniten erilaista aikaisempaa työkokemusta päiväkodin ulkopuolelta. Uskomme aikaisemman työkokemuksen vaikuttaneen positiivisella tavalla heidän työotteeseensa sekä heidän vastauksiinsa. Myös työntekijöiden ikä, persoona, työkokemus sekä työvuodet päiväkodissa vaikuttivat mielestämme työntekijöiden näkemyksiin sekä työotteeseensa. Kaksi sosionomitaustaista haastateltavaa koki itse koulutuksen vaikuttavan työotteeseensa. Toinen heistä uskoi sosionomin koulutuksellaan olevan vaikutusta tilanteiden lähestymistapaan.

”Varmaan sosionomeille se on varmaan vähän eri juttu, kun se lastensuojelu on jo niin kun tuttua jo niistä opinnoista... mutta sitä mä en tiedä että miten paljon lastentarhaopettajat opiskelee...” (H4)

”En tiää johtuaks se siitä, että tässä on aika paljon sosionomeja... työskentelee täällä talossa myöskin, mutta täällä on mun mielestä aika semmonen perhekeskeinen työote...” (H3)

Yllätyimme hieman siitä, että vain neljällä haastateltavasta kuudesta oli kokemusta lasten ja perheiden kanssa työskentelystä, joille päiväkotitoiminta on lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Olimme kuitenkin positiivisesti yllättyneitä siitä, että heidän kaikkien mielestä lastensuojelun avohuollon asiakkuus ei juuri erotu päiväkodin arjesta ainakaan negatiivisessa valossa. Yllättävää oli mielestämme myös se, että vain puolet haastateltavista oli itse kokenut lastensuojeluilmoituksen tekemisen tai ollut kiinteästi osallisena ilmoituksen tekemisessä. Odotuksemme oli, että useampi vastaaja olisi työuransa aikana tehnyt lastensuojeluilmoituksen. Yllätyimme hieman myös työntekijöiden tiedottomuudesta lastensuojeluilmoituksen tekemistä kohtaan.

Tutkimuksemme toteutettiin kolmelle lastentarhaopettajakoulutuksen saaneelle sekä kolmelle sosionomille (AMK). Omassa tutkimuksessamme kohdehenkilöiden määrä oli niin pieni, että suuria eroavaisuuksia näiden ryhmien välille ei juuri löytynyt. Tutkimustamme aloittaessa toivoimme, että olisimme saaneet näiden kahden koulutustaustan välille jonkinlaista, selkeämpää, eroavaisuutta tuloksissa. Kuusi haastateltavaa oli mielestämme tulosten perusteella hiukan suppea määrä emmekä tämän vuoksi saaneet täysin haluamaamme vaihtelua ja vastakkainasettelua tuloksissamme.

7.2 Ammatillinen kasvu ja opinnäytetyö prosessina

Aloimme vuoden 2011 loppupuolella miettiä opinnäytetyöllemme aiheita. Aihe muotoutui nykyiseen muotoonsa helmikuussa 2012. Aihe pohjautui omaan mielenkiintoomme sekä lastensuojelua että varhaiskasvatusta kohtaan. Saimme kyseisen kaupungin päivähoidon johdolta tutkimusluvan maaliskuun 2012 loppupuolella. Tämän jälkeen otimme yhteyttä kyseisen kaupungin eri päiväkotien johtajiin sekä osaa työntekijöistä lähestyimme henkilökohtaisesti. Aloimme maaliskuun 2012 aikana kerätä teoreettista aiheestamme sekä

tutkimusmenetelmistä. Päädyimme puolistrukturoituun teemahaastatteluun. Tältä pohjalta aloimme koota haastattelurunkoa.

Toukokuussa 2012 suoritimme viisi haastattelua. Halukkaiden haastateltavien niukkuus osoittautui haasteeksi. Ajankohtana kesä ei auttanut haastateltavien saantia, sillä työntekijöiden kesälomat olivat täydessä vauhdissa. Elokuun alkupuolella saimme kuitenkin viimeisen haastateltavan ja suoritimme haastattelun tuolloin pikimmiten.

Kesän- ja heinäkuun 2012 aikana keräsimme lähdemateriaalia sekä aikaisempia tutkimuksia aiheeseen liittyen. Aineiston keruun jälkeen olimme saaneet teoriaosuutemme pääosin elokuun 2012 alkuun mennessä. Kesän aikana litteroimme myös aiemmin keväällä tehdyt viisi haastattelua. Litteroinnit saatiin kokonaisuutena valmiiksi kun viimeinenkin haastattelu oli litteroitu elokuun 2012 alkupuolella. Tulosten analysointi aloitettiin myös heti viimeisen haastattelun litteroinnin jälkeen. Tulosten kirjaamisen jälkeen siirryimme pohtimaan tutkimustamme, sen myötä heränneitä jatkotutkimusaiheita sekä opinnäytetyötämme prosessina.

Koimme opinnäytetyöprosessin melko rankkana. Meistä kumpikin opiskeli sekä kävi töissä kevään 2012 ajan. Keväällä saimme muut opinnot suoritettua loppuun, mutta työnteko jatkui opinnäytetyön ohella. Yhteisen ajan löytäminen opinnäytetyön tekoon oli ajoittain hankalaa tämän vuoksi. Myös molempien työskentelemien vuorotyössä hankaloitti asiaa huomattavasti. Olemme kuitenkin tyytyväisiä yhteistyöhön ja siihen, että päädyimme tekemään opinnäytetyön parityönä. Toistemme tuki on ollut korvaamatonta ja motivaation puutteen hetkinä toisen potkiminen jatkamaan eteenpäin on ollut todella tärkeää. Suurimmaksi osaksi opinnäytetyö on tehty yhdessä, mutta tietyt osiot teoriaosiossa jaettiin siten, että kumpikin työsti omaa osiotaan itsenäisesti.

Opinnäytetyötä tehdessä teorianäytteenä on lisääntynyt huomattavasti. Ammatillista kasvua on tapahtunut myös päiväkotihenkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen myötä. Haastatteluiden pohjalta saimme paljon tietoa käytännön työskentelystä päiväkodissa yhteistyötahonaan lastensuojelu. Myös aiheitamme koskeva tiedotus mediassa on saavuttanut mielenkiintomme aikaisempaa herkemmin.

Onnistuimme mielestämme valitsemaan haastattelurunkoon oikeat teemat sekä niiden sisältämät kysymykset. Haastattelukysymyksien sisältöjen osittainen päällekkäisyys hämmensi osaa haastateltavistamme. Itse koimme kuitenkin saavamme moniulotteisempia vastauksia kun asioita tarkasteltiin monesta eri näkökulmasta. Useiden haastateltavien aikaisemmat vastaukset täydentyivät samantyyppisten kysymysten toistuesssa. Haastatteluiden yhteydessä myös oman toiminnan reflektointi korostui. Huomasimme molemmat kiinnittävämme mielestämme huomiota omaan aikaisempaan sekä nykyiseen työskentelyyn sosiaalialalla. Toivomme, että haastattelumme herätti myös haastateltavissamme samankaltaisia, omaa työskentelyä pohtivia, ajatuksia.

7.3 Jatkotutkimusaiheita

Tutkimukseemme osallistuneista haastateltavista muutama nosti esille seikan, että lastensuojeluilmoituksen tekemisestä olisi tarpeen olla enemmän tietoa työntekijöiden keskuudessa. Näistä esille nousseista mielipiteistä johtuen opinnäytteenä voisi tehdä päiväkodeille jonkinlaisen tietopakettin lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ja siihen tarvittavista tiedoista. Tiedote voisi pitää sisällään konkreettisen ilmoituksen tekemisen lisäksi taustatietoa lastensuojeluilmoituksesta sekä neuvoja työntekijöille ottaa vanhempien kanssa huoli puheeksi. Tietoisuuden lisäämisellä uskomme olevan vaikutusta siihen, että kynnys tehdä lastensuojeluilmoitus madaltuisi.

Toisena jatkotutkimusaihe-ehdotuksenamme päiväkodin ja lastensuojelun välistä yhteistyötä voisi mielestämme myös tutkia. Muutama haastateltavamme nosti esille toiveen päiväkodin ja lastensuojelun välisestä yhteistyön syventämisestä. Opinnäytetyössä voisi tutkia keinoja parantaa näiden kahden tahon välistä yhteistyötä sekä sen vaikutusta lastensuojeluilmoituksen tekemistä koskeviin ajatuksiin ja käytäntöihin.

Useilla haastateltavistamme oli hieman hataraa tietoa siitä, miten lastensuojeluilmoitusprosessi etenee heidän päiväkodissaan. Kolmas jatkotutkimusaihe-ehdotuksemme koskeekin lastensuojeluilmoitusprosessin etenemisen selvittämistä päiväkotien johtajien näkökulmasta. Tutkimuksessa voisi selvittää päiväkotien johtajien näkemyksiä ja kokemuksia siitä, millä tavoin lastensuojeluilmoituksen tekemisen tulisi edetä tai kuinka se tällä hetkellä heidän mielestään etenee omassa päiväkodissaan.

Tutkimustamme tehdessämme mieleemme nousi myös ajatus päiväkodissa olevien lasten vanhempien kokemuksista päiväkodista sekä sieltä saatavasta tuesta. Olisi mielestämme kiinnostavaa tietää myös vanhempien näkökulmat tutkimuksessamme käsiteltäviin teemoihin. Opinnäytetyössä voitaisiin tutkia vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia lastensuojeluilmoituksesta sekä sen tekemisestä päiväkodissa.

LÄHTEET

Alasuutari, M. & Karila, K. 2009. Lapsuuden ja lapsen tulkinnat lapsikohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Artikkeliteoksessa *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Alanen, L. & Karila, K. (toim.) Tampere: Vastapaino. 70-71.

Alila, K. 2005. Teoksessa *Hyvä päivähoito*. Koivunen, P-L. Juva: WS Bookwell Oy. 153.

Asikainen, A. 2009. Tuntosarvilla havaiten, tiimin tuella toimien: Kouvolan päiväkotien lastentarhanopettajien kokemuksia ja näkemyksiä päiväkodin lastensuojelutyöstä. Sosiaalialan koulutusohjelma. Lahden ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.9.2012.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4744/Anu_Asikainen.pdf?sequence=1.

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005. *Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Forsberg, H. & Linnas, H. 2004. Lapsi ja lastensuojelu. Teoksessa *Lapsen kaltoinkohtelu*. Toim. Soderholm, A., Halila, R., Kivittie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi S. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 219.

Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2010. *Sosiaalinen turva ja hyvinvointi*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Heinämäki, L. 2012. Rikkonaiset ryhmät – haaste yhteisöllisyydelle. Artikkeliteoksessa *Lastentarha 2/12. Varhaiskasvatuksen ammatti- ja järjestölehti*. 26-27.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, S. & Sajavaara, P. 2004. *Tutki ja Kirjoita*. Jyväskylä: Tammi.

Honkakoski, A. 1995. Teoksessa *Matkalla moniammatillisuuteen*. Kuvauskohteena päiväkotit. Juva: WSOY. 34.

Hurtig, J. 2003. *Lasta suojelemaassa*. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.

Häkkinen A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) 2006. *Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Kanth, S. & Schlobohm, K. 2008. Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena Porin päiväkodeissa. Sosiaalialan koulutusohjelma. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.9.2012.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/6149/2008_kanth_susanna_schlobohm_kaisa.pdf?sequence=1.

Karhula, M., Suutari, S. & Vainionkulma, L. 2011. Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Päivähoidon työntekijöiden kokemuksia. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK). Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 10.9.2012.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/37351/Karhula_Mari_Suutari_Sari_Vainionkulma_Laura.pdf?sequence=1.

Karila, K. & Nummenmaa, A. R. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. Juva: WSOY.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Stakes.

Koivunen, P-L. 2005. Yhteistyötä hankaloittavat tekijät. Teoksessa Hyvä päivähoito. Juva: WS Bookwell Oy. 176.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Juva: WS Bookwell Oy.

Kuoppala, T. & Säkkinen, S. 2011. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelu 2010. Tilastoraportti 29/2011. Viitattu 20.9.2012.

http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf.

L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoidosta. Laki ajantasainen lainsäädäntö Finlexin sivuilla. Viitattu 19.7.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Laki ajantasainen lainsäädäntö Finlexin sivuilla. Viitattu 7.8.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Laaksonen, H. 2001. Mahdollinen tehtävä? Ylityöllistetty lastensuojelu. Yle Puhe. Haastattelu 16.4.2011. Viitattu 20.9.2012. <http://areena.yle.fi/radio/1285742>.

Lindon, J. 2000. Early Years Care and Education in Europe. Iso-Britannia: Hodder & Stoughton educational.

Mahkonen, S. 2010. 3. uudistettu painos. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita Prima Oy.

Miettinen, M. & Stenroos, M-L. 2011. Lupaako laki liikaa? Selvitys lastensuojelulain asettamien määräaikojen noudattamisesta Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa. Etelä-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja 15/2011. Hämeenlinna.

Onnismaa, E.-L. 1999. Teoksessa Hyvä päivähoito. Koivunen, P-L. Juva: WS Bookwell Oy. 16.

Perälä, M-L., Halme, N., Hammar, T. & Nykänen, S. 2011. Hajanaisia palveluja vai toimiva kokonaisuus? Lasten ja perheiden palvelut toimialajohtajien näkökulmasta. Helsinki: Unigrafia.

Ruponen, S., Vuorio, V. & Örn, K. 2012. Kun huoli herää päiväkodissa – Työntekijöiden kokemuksia huolen heräämisestä ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Sosiaalialan koulutusohjelma. Laurea – ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.9.2012.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/40491/Ruponen%20Sini%20_%20Vuorio%20Valpuri%20_%20Orn%20Katariina.pdf?sequence=1.

Salmi, M., Bardy, M. & Sauli, H. 2004. Lapsen ja lapsiperheiden asemasta nyky-Suomessa. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. Soderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi S. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 28, 36.

Salmi, M. 2005. Päivähoitoa kaikille lapsille? Erään instituution ja siihen suhtautumisen ristiriitoja. Artikkeliteoksessa Lapsuuden kudelmaa. Toim. Heino, T., Kekkonen, M. & Känkänen, P. Helsinki: Stakes. 97.

Sinkkonen, J. 2004. Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. Soderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi S. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 78-79.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002. Sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet. Oppaita 2001:11. Helsinki: Edita Prima Oy.

Strandberg, M. & Utriainen, T. 2008. Lastentarhanopettajien kokemuksia ennaltaehkäisevästä lastensuojelutyöstä helsinkiläisissä päiväkodeissa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK). Metropolia. Viitattu 6.9.2012.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/1138/Strandberg_Maria.pdf?sequence=1.

Söderholm, A. 2004. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. Soderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi S. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 71.

Söderholm, A. 2004. Kaltoinkohtelun muodot. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. Soderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi S. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 11.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro.

Taskinen, S. & Törrönen, M. 2004. Lastensuojelun käsitteistä ja tilasta. Teoksessa Huostaanottokirja. Toim. Roos, J-P. Turku: Design Nurmisaari. 12-15.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Lasten päivähoito 2010. Thl.fi, tilastoja päätöksenteon, kehittämisen ja tutkimusten tueksi.
www.thl.fi/fi_FI/web/fi//tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/paivahoito.
 Viitattu 1.9.2012.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Puustinen-Korhonen, A. 1994. Lapsen kuuleminen lastensuojelussa. Teoksessa Viidakon laki. Toim. Törrönen, M. Helsinki: Painopörssi Oy. 7.

Uitto, A. & Vuolasmaa, M. 2011. Päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Päiväkodin henkilöstön kokemuksia. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 10.9.2012.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/30914/Vuolasmaa_Miia.pdf?sequence=1.

UNICEF. 2012. Lapsen oikeuksien sopimus. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? www.unicef.fi/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus. Viitattu 2.7.2012.

Vanhemmuuden roolikartta. 2012. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti.fi, verkkosivut sosiaalialan ammattilaisille. Viitattu 7.7.2012.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/vanhemmuudenroolikartta/>.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Varhaiskasvatuksen sisältöjen toteutumisen valtakunnallisia linjauksia ohjaava asiakirja. Viitattu 7.7.2012.
<http://www.thl.fi>, Lait ja oppaat, Varhaiskasvatus ja päivähoito, Linjaavat asiakirjat ja suunnitelmat, Vasu-asiakirja, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

Virta, S. 2009. "Yksilöllisesti, mutta luovasti ja joustavasti" Ehkäisevä lastensuojelu Ylöjärven päiväkodeissa. Sosiaalialan koulutusohjelma. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.9.2012.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5801/Virta_Saara.pdf?sequence=1.

Virtanen, P. (toim.) 1995. 1. uudistettu painos. Näkökulmia lastensuojeluun. Juva: WSOY.

LIITTEET

Liite 1: Lomake työntekijöiden suostumuksesta yhteistyöhön

Suostumus haastatteluun sekä sen käyttämiseen opinnäytetyön aineistona
Mira Laurikainen ja Minna Auvinen tekevät opinnäytetyötä aiheesta
Päiväkotihenkilökunnan ajatuksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Tutkimus
toteutetaan haastattelututkimuksena, jossa haastatellaan päiväkotien työntekijöitä.
Annan edellä mainituille henkilöille luvan haastatella itseäni sekä käyttää
haastatteluani materiaalina opinnäyteyöhön. Minulla on oikeus keskeyttää
haastattelu sekä minulla on myös oikeus viikon sisällä haastattelusta perua lupa
käyttää jotain tiettyä osaa haastattelustani opinnäytetyössä. Opinnäytetyössä ei tulla
mainitsemaan henkilöiden, päiväkotien ja asuinkuntien nimiä.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 2: Haastattelurunko

Taustatiedot

Ikä:

Koulutustausta (minä vuonna valmistunut ja mistä on valmistunut):

Työkokemus:

Työvuodet päiväkodissa:

Teemojen 1 ja 2 kysymykset koskevat lapsia ja perheitä, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Teeman 3 kysymykset koskevat lapsia ja heidän perheitään, joille päiväkotitoimi on lastensuojelun avohuollon tukitoimi.

1. Lasten ja heidän perheidensä ongelmien havaitseminen ja niihin puuttuminen

Millä keinoin päiväkodissa voidaan mielestäsi edistää lapsen hyvinvointia?

Mitä ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on mielestäsi päiväkodissa?

Mitä tuntemuksia sinussa herää, mikäli sinussa herää huoli lapsen ja perheen tilanteesta?

Minkälaisiin asioihin huoli liittyy? Kerro esimerkkejä...

Miten ja milloin huoli on mielestäsi aiheellista jakaa muun päiväkodin henkilöstön/ oman ryhmän henkilökunnan kanssa?

Milloin puutut lapsen ja perheen tilanteeseen? Miksi?

Milloin on mielestäsi pakko puuttua?

Miten puutut huolta herättäviin tilanteisiin? (Onko päiväkodissanne/ryhmässänne jotain perus toimintatapoja vai onko jokainen tilanne yksilöllinen)

Mitä vanhemmuuden tukeminen mielestäsi tarkoittaa?

Mitkä ovat syyt, joissa otat vanhempien kanssa puheeksi lapsen hyvinvointiin liittyvät asiat?

Mitkä tekijät edistävät/ estävät yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa?

2. Lastensuojeluilmoitus ja ilmoitusvelvollisuus

Onko päiväkodissanne/ ryhmässänne tehty lastensuojeluilmoituksia? Kuinka paljon esimerkiksi viimeisen vuoden aikana? Mistä syistä ilmoituksia on tehty?

→ Mikäli päiväkodissanne/ ryhmässänne ei ole tehty lastensuojeluilmoituksia, mistä luulet sen johtuvan?

Millä tavalla ilmoitusprosessi etenee teidän päiväkodissanne?

- Millä tavoin sen mielestäsi pitäisi edetä?
- Onko lastensuojeluilmoituksen tekeminen päiväkodissanne jonkun tietyn henkilön vastuulla?

Mikäli päiväkodissanne ilmenee lastensuojelullinen huoli lapsesta tai hänen perheestään, oletteko yhteydessä ulkopuolisiin yhteistyötahoihin? Millaisiin?

Mitä haittaa ilmoituksen tekemisestä voi mielestäsi olla? Tai voiko siitä olla haittaa?

Millaisia kokemuksia sinulla on lastensuojeluilmoituksen tekemisestä?

Mitä ajatuksia ilmoituksen tekeminen sinussa herättää?

3. Päiväkotitoiminta lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Onko päiväkodissanne lapsia, jotka ovat päiväkodissa lastensuojelun avohuollon toimesta? Kuinka paljon?

Mikäli päiväkodissanne ei tällä hetkellä ole lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevia lapsia, niin onko aikaisemmin ollut?

Näkyykö lastensuojelun avohuollon asiakkuus mielestäsi päiväkodin arjessa? Jos näkyy, niin millä tavalla?

Minkälaista yhteistyötä tällaisten lasten vanhempien kanssa tehdään? Eroaako se yhteistyöstä, jota tehdään perheiden kanssa, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaina?

Mitä yhteistyötahoja päiväkodillanne on silloin, kun perhe on lastensuojelun avohuollon asiakas? Millä tavoin moniammatillinen yhteistyö eroaa sellaisen perheen

kohdalla, jolla on lastensuojelun avohuollon asiakkuus kuin sellaisen perheen kanssa, jolla asiakkuutta ei ole?

4. Vapaata sanottavaa sekä tuntemuksia haastattelusta

Mitä muuta haluaisit sanoa?

Mitä haastattelu sinusta tuntui?